

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907.   Andra Kammaren.   N:o 62.

Tisdagen den 21 maj.

Kl. 7 e. m.

I anseende till förfall för sekreteraren tjänstgjorde till en början, enligt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12, den 13 och den 14 innevarande maj.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *F. E. Neess* under 4 dagar från och med den 22 maj.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 11 och lagutskottets utlåtande n:o 70.

§ 4.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser i fråga om försäljning och utarrendering af kronan tillhörig fast egendom samt en i ämnet väckt motion.

I en den 12 april innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition hade Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att för sin del besluta,

dels, med upphäfvande af hvad förut stadgats häremot stridande, att, då försäljning af kronan tillhörig fast egendom på grund af gällande bestämmelser skulle äga rum å offentlig auktion, skulle iakttagas:

att auktionen förrättades inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet å landskontoret eller, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande funne särskilda omständigheter därtill föranleda, af vederbörande kronofogde eller annan särskildt förordnad kronobetjänt å af Kungl. Maj:ts

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.*

*Angående
sättet för
försäljning
och utarren-
dering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

befallningshafvande bestämd plats i den ort, där fastigheten vore belägen,

samt att skriftliga anbud ej finge mottagas;

dels ock att 7:de punkten i kungl. kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner skulle erhålla följande ändrade lydelse:

7:o sedan arrendevillkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda, skall, därest förre arrendatorn enligt äldre kontrakt är berättigad till optionsrätt eller innehaft arrendet så lång tid, att denna tillsammans med återstående delen af arrendetiden uppgår till fem år, och han egendomen väl brukat, hvilket tillhör domänstyrelsen att efter därom vid arrendeuppskattningen och af Kungl. Maj:ts befallningshafvande afgifna yttranden pröfva, arrendet, innan detsamma offentligen utbjudes, till det fastställda arrendevärdet hembjudas förre arrendatorn eller, i händelse han med döden afgått, hans änka och barn; börande i senare fallet, därest arrendatorn efterlämnat både änka och barn eller flera barn, dessa föreläggas att, om de vilja arrendet gemensamt bibehålla, till handhafvande för deras räkning af egendomens skötsel anmäla lämplig person.

Har under de sista fem arrendeåren arrendators stärbhusdelägare efter medgifvande af domänstyrelsen fått öfvertaga arrendet, eller har under samma tid med domänstyrelsens tillstånd arrendator å barn eller måg öfverlätit arrenderätten, äger vid nya utarrenderingen den, som på sådant sätt blifvit innehafvare af arrenderätten, för åtnjutande af optionsrätt räkna sig till godo den tid, hvarunder företrädaren varit i besittning af arrendet.

Har arrenderätt öfverlåtits på arrendators löftesmän för arrendet eller öfvergått till i konkurs försatt arrendators konkursbo eller blifvit af konkursförvaltningen försäld, må, därest arrendatorn uppfyllt de för optionsrätts åtnjutande föreskrifna villkor, löftesmännen, konkursboet eller den, till hvilken arrenderätten blifvit af konkursförvaltningen försäld, äga optionsrätt vid egendomens förnyade utarrendering, oaktadt löftesmännen, konkursboet eller öfverlätelsetagaren då icke innehaft arrendet i så lång tid, att denna tillsammans med återstående delen af arrendetiden uppgår till fem år, dock, då arrendet öfvergått till arrendelöftesmän eller arrendators konkursbo, med enahanda förbehåll beträffande viss persons anställande för egendomens skötsel, som här ofvan gjorts i afseende å arrendets öfvertagande af arrendators änka och barn.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, eller varder ej, då, enligt hvad här ofvan stadgats, viss person skall anställas för egendomens skötsel, härtill inom sådan tid anmäld person, som af domänstyrelsen godkännes, anses optionsrätten förfallen, och varde i sådant fall eller då optionsrätt ej äger rum, efter kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevillkoren och det arrendevärde, domänstyrelsen ansett egendomen böra betinga, samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet å offentlig auktion, hvilken förrättas inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet å landskontoret eller, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande finner särskilda omständigheter därtill föranleda, af vederbörande krono-

fogde eller annan särskildt förordnad kronobetjänt å af Kungl. Maj:ts befallningshafvande bestämd plats i den ort, där fastigheten är belägen. Skriftliga anbud må ej af auktionförrättaren emottagas.

Styrelsen äger till arrendator antaga den högstbjudande, som för sitt anbud ställt godkänd säkerhet, där anmärkning emot hans frejd icke förekommit och han icke förverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att styrelsen finner honom till arrendator olämplig. Är antagligt anbud, motsvarande minst det åsatta arrendevärdet, icke afgifvet, bör arrendet å ny auktion utbjudas.

På styrelsen ankomme därefter att, med iakttagande af ofvan stadgade villkor i afseende å säkerheten samt arrendatorns person och frejd, arrendet åt den vid senare auktionen högstbjudande upplåta eller, i händelse antagligt anbud därvid icke erhållits, om egendomens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga däröfver, att hans anbud ej antagits.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till behandling förehaft en af herr *C. E. Johansson* i Rönna inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 28, däruti han hemställt, att Riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande af förslag till sådana bestämmelser, att vid försäljning af kronodomäner arrendator, som innehaft domänen de sista 10 åren, måtte tillerkännas optionsrätt till högsta afgifna anbudet, där detta icke understeg det uppskattade saluvärdet.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, att Riksdagen för sin del beslutade,

dels, med upphäfvande af hvad förut stadgats häremot stridande, att, då försäljning af kronan tillhörig fast egendom på grund af gällande bestämmelser skulle äga rum å offentlig auktion, skulle iakttagas:

att auktionen förrättades inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet å landskontoret eller, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande funne särskilda omständigheter därtill föranleda, af vederbörande kronofogde eller annan särskildt förordnad kronobetjänt å af Kungl. Maj:ts befallningshafvande bestämd plats i den ort, där fastigheten vore belägen; samt

att vid försäljning af kronoegendomar och därifrån afsöndrade lägenheter finge före auktionen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifvas skriftliga, förseglade anbud, hvilka, sedan det muntliga utropet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnades och jämte de erhållna muntliga anbuden underställdes domänstyrelsens pröfning;

dels ock att 7:de punkten i kungl. kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner skulle erhålla följande ändrade lydelse:

7:o) Sedan arrendevillkoren — — — — — bestämd plats i den ort, där fastigheten är belägen.

Före auktionen må jämväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga anbudet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jämte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning.

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.

Styrelsen äger — — — — —

— — ej antagits.

(Forts.)

b) att herr Johanssons i Rönna motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af grefve *A. F. C. Wachtmeister* och herr *Lundell*.

Sedan utskottets hemställan i *mom. a)* blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Johansson i Rönna, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom motionär i den föreliggande frågan skall jag be att i all korthet få yttra några ord och söka framhålla några synpunkter, hvarifrån jag hämtat stöd för min motion. Då jag ser igenom utskottets utlåtande, kan jag icke annat än förvåna mig öfver att utskottet ovilkorligen vill fasthålla vid det förseglade anbudet. När Riksdagen förra året vidtog åtgärder i denna sak, det vill säga en motion frambars i syfte att förbättra det nuvarande förhållandet att hålla auktion på två ställen, hvilket ansågs mycket opraktiskt, och utskottet behandlade denna motion, tillstyrktes förslaget, att auktion skulle hållas endast på ett ställe, men utskottet fogade därvid den bestämmelsen, att förseglade anbud skulle före auktionen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande få ingifvas. Det är med anledning häraf, som jag motionerat i frågan. Jag anser, att med bestämmelsen om de förseglade anbuden blir det ännu svårare än det för närvarande är för en spekulant att kunna bedöma sina handlingar. Hvad dessa förseglade anbud innehålla, därom vet han ingenting. Om däremot auktionen hålles på två ställen, så måste han hålla ombud på det ena stället och själf vara närvarande på det andra. Han kan ha gifvit ombudet order att gå med till hvilket pris som helst, blott han stannar vid det högsta budet. Men med denna bestämmelse är det omöjligt att veta, hvad följden blir. Jag är frestad att tro, att en sådan bestämmelse kommer att helt och hållet förlama köplusten. Köparen tänker: hvad är det värdt, att jag är med om att bjuda, då det förseglade anbudet kan vara högre, och då är jag af med egendomen.

Det är mycket svårt att veta, hvilken verkan det kan komma att hafva, men för mig synes det, att ställningen kommer att blifva mycket sämre än för närvarande. Och att en förbättring bör göras, anser jag alldeles nödvändigt. Jag kan icke förstå, huru statsutskottet kan vilja, att den arrendator, som har en fastighet, som skall försälgas, skall lämnas i större ovisshet och behandlas mera omoraliskt, om jag så får säga, än den, som på arrende innehar en fastighet, som fortfarande kommer att utarrenderas. För den senare är nu stipulerad optionsrätt. Han får tillfälle, om han vill öfvertaga arrendet, att erbjuda sig att göra det efter det åsatta arrendevärdet. Gör han det, får han sitta i orubbadt bo. Men så är det icke för den arrendator, som innehar egendom, som skall säljas. Han är underkastad ett ovisshetstillstånd och kan helt plötsligt blifva körd från egendomen.

Jag skall be att få omtala en tilldragelse, som inträffat i min valkrets och som gifvit mig anledning att motionera i frågan. För något år sedan såldes där en kronoegendom, och det gick till så som bruket är. Auktion hölls på två ställen. Arrendatorn, som innehade egendomen, var ifrig spekulant och ville gärna hafva den. Han var själf på det ena stället och hade ombud på det andra stället. Ombudet fick gå till en fix summa, och när anbudet gingo öfver denna, vågade han icke gå högre. Där arrendatorn själf var närvarande, gaf han högsta budet. När sedan anbudet skulle pröfvas, befanns det, att högsta budet afgifvits, där ombudet var, och det öfversteg arrendatorns med endast 10 kronor. För dessa 10 kronor fick han flytta från egendomen. Jag hemställer till herrarne, om det kan vara staten värdigt att behandla en arrendator på sådant sätt. Det var icke nog med, att han hade stora bekymmer att komma öfver ett annat jordbruk och stora kostnader för flyttningen blott för dessa 10 kronors skull, utan det var äfven en annan omständighet, som gjorde saken svår, nämligen att det fanns s. k. öfverloppshus vid denna kronoegendom. Dessa hembjöd han då till den nye ägaren att lösa. Det ville denne naturligtvis göra, men han bestämde själf priset, och ville arrendatorn icke nöja sig med det, fick han taga bort sina hus. Hvad hade han då annat att göra än att taga hvad den andre bjöd?

Jag tycker, att det är, som sagdt, ganska svårt, att dessa arrendatorer, som råka hafva sådana egendomar, som skola säljas, skola drabbas af sådana olyckor.

Jag skulle vilja tillägga, att jag har nyligen sammanträffat med nämnda person. Han hade sett af tidningarna, att jag motionerat i frågan, och tackade mig på det hjärtligaste, för att jag fört fram frågan inom Riksdagen. »Men», tillade han, »för min räkning gör det detsamma. Jag har en gång blifvit utkastad och behöfver icke befara det längre. Men jag tänker på de många andra, som kunna blifva behandlade på liknande sätt, och fördenskull är jag glad, att saken kommit fram inom Riksdagen».

Jag har, som herrarne nog känna till, motionerat, att dessa arrendatorer skulle få optionsrätt till högsta anbudet. Men då Kungl. Maj:t sedan inkom med proposition i denna fråga, såg jag, att Kungl. Maj:t äfven hade fäst sin uppmärksamhet vid dessa förseglade anbud, och att Kungl. Maj:t icke ville tillåta, att någonting sådant skulle komma i fråga vid försäljningar. Då tänkte jag, att det var mindre viktigt, huruvida arrendatorn får optionsrätt eller icke. Ty under sådana förhållanden, när han har tillfälle att vara närvarande vid auktionen och inga förseglade anbud få afgifvas, har han tillfälle att bedöma, huruvida han kan köpa egendomen eller icke.

Utskottet har framhållit såsom skäl för de förseglade anbudet, att de äro nödvändiga, emedan eljest auktionen möjligen skulle kunna gå så till, att mellangift erlades, d. v. s. att en spekulant, som nödvändigt vill hafva egendomen, skulle få tillfälle att gifva mellangift eller mutor åt sina medspekulanter, för att få dem att afstå. Jag har hört åtskilliga yttra, att detta verkligen skulle hafva händt. Jag betvivlar det icke. Men anledningen till ett sådant handlingssätt tror jag är, att auktionen hålles på två ställen, och att spekulanten har varit i

*Användande
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)

fullkomlig ovisshet, huru han skulle handla, och för att få tillfälle att bedöma sin handling, har han försökt alla upptänkliga sätt att få undan sina medspekulanter. Men om det blir auktion endast på ett ställe och inga förseglade anbud, utan fri och öppen täflan, så är jag fullt förvissad om att auktionerna skola gå mycket bra, och staten icke förlora, utan tvärtom. Köplusten blir så stark, att staten skall förtjäna på det. Vi se, att då en privat person säljer sin egendom på offentlig auktion, förekomma aldrig förseglade anbud, och auktionen hålles icke på två ställen, men det oaktadt gå auktionerna ganska bra. Sedan tillkommer den omständigheten, att om egendomen skulle råka att stanna vid för lågt pris, skall ju högsta köpeanbudet underställas domänstyrelsens och Kungl. Maj:ts pröfning. Staten kan således icke göra någon förlust. Min öfvertygelse är, att om auktionerna förrättas endast på ett ställe, komma de att gå mycket bättre för staten.

Då jag läste igenom utskottets betänkande, såg jag, att olika myndigheter blifvit hörda i denna sak. Åtskilliga Konungens befallningshafvande hafva yttrat sig i en, andra i en annan riktning, så att bland dem hafva meningarna varit delade. Några hafva föreslagit förseglade anbud, andra icke. Ser jag däremot på domänstyrelsens yttrande, finner jag, att domänstyrelsen motsatt sig de förseglade anbuden och förordat fri och öppen auktion på endast ett ställe.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Timmarna och minuterna börja blifva dyrbara i Riksdagen, så att man bör icke onödigtvis förlänga diskussionen. För närvarande skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herr *Lindhagen*.

Herr Lundell: Herr talman! Då jag antecknat mig såsom reservant i frågan utan att angifva syftet, skall jag be att få yttra några ord om min ställning.

Som vi veta, äro de flesta af statens jordbruksdomäner utarrenderade på 20 år. Arrendatorerna på dessa egendomar befinna sig i allmänhet i en god och betryggad ställning till följd af den optionsrätt, som de hafva, att få vid afslutad arrendetid öfvertaga arrendet på nytt, hvilket gäller såväl dem själfva som deras efterkommande. Detta gäller emellertid endast, så länge staten beslutar sig för att behålla dessa fastigheter. Men några af dessa fastigheter äro mycket små, och staten har icke funnit med sin fördel förenligt att behålla dessa utarrenderade, utan till följd af besvärigheterna med syner och besiktningar och dylikt har Riksdagen vid åtskilliga tillfällen beslutat försäljning af en del af dessa små fastigheter. Till en början försåldes blott de, som icke hade högre arrendesumma än 200 kronor. Sedan har det blifvit 3, 4, 5, 6 hundra kronor. Den goda ställning, som arrendatorerna hafva, försvinner helt och hållet, när det beslutas, att en dylik fastighet skall säljas. Då kan icke någon optionsrätt göras gällande, och arrendatorerna kunna icke få köpa sina fastigheter på grund af värdering eller dylikt.

Det har i Riksdagen motionerats åtskilliga gånger, att dessa arrendatorer på ett eller annat sätt skulle få något slags företräde vid försäljningen, dels att de skulle få öfvertaga fastigheterna efter värdering, och dels att tillvägagångssättet vid auktionen skulle blifva mindre omständligt, än nu är förhållandet. Det har visserligen icke förefunnits något stadgande härom, men den praxis har utbildat sig, att ifrågasvarande auktioner hållas på två ställen, såväl inom fögderiet som inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Detta har förorsakat dessa arrendatorer stora svårigheter, nämligen att själfva vara tillstådes på det ena och hålla ombud på det andra stället. Från såväl 1905 som 1906 års Riksdagar hafva skrivelser aflåtits till Kungl. Maj:t i syfte att få större möjligheter för dessa arrendatorer att vid försäljning af dessa små fastigheter kunna bli ägare till desamma.

Det förslag, som statsutskottet nu afgifvit till ändrade bestämmelser vid försäljning af kronans små fastigheter, innebär dock enligt mitt förmenande ingen förbättring, utan gör förhållandena sämre, än de nu äro. Visserligen skulle, såsom herrarne finna af utskottsbetänkandet, ifrågakommande auktion hädanefter hållas endast på ett ställe, men förseglade skriftliga anbud skulle före auktionen få ingifvas, hvilka först efter auktionens avslutande skulle öppnas. För en liten arrendator, som mycket gärna vill förvärfva det hemman, som han och kanske äfven hans förfäder under lång tid innehaft och därpå nedlagt icke så litet arbete och gjort förbättringar, blir det genom ingifvandet af dessa skriftliga anbud alldeles omöjligt att veta, om han verkligen kan få denna fastighet. Äfven om han själf inlämnar ett skriftligt anbud, så kan det vara en annan spekulant, som inlämnar ett något litet högre anbud, och endast för måhända några få kronor går arrendatorn miste om fastigheten. Den benägenhet att sitta kvar på ett hemman, som gör sig gällande hos dessa små arrendatorer, borde man snarare uppmuntra än på allt sätt motarbeta.

Jag tror, att det vore rättvist, om dessa arrendatorer vid försäljningen finge öfvertaga dessa små fastigheter efter skedd värdering. Numera utses värderingsmän af landstingen, och därtill tagas de bästa män, som kunna erhållas. Dessutom hafva vi ju skickliga och mycket dugande domänintendenter, som kunna värdera dessa fastigheter. De komma nog icke åtminstone vid första auktionstillfället att säljas under värderingssumman. Det synes mig, att man icke behöfver riskera att få för litet betaldt, äfven om de försäljas utan dessa skriftliga anbuds afgifvande, då ju på offentlig auktion hvilken spekulant som helst kan täfla med arrendatorn eller med hvilken annan som helst, som uppträder såsom spekulant. Jag tror, att det är alldeles obehöfligt att hafva dessa skriftliga anbud; att trygga statens intressen går nog ändå. För min del anser jag, att staten icke bör göra allt för att pressa upp priset för en person, som under lång tid innehaft en liten fastighet och därpå nedlagt en hel del arbete och förbättringar; staten bör icke vara så gnidig för att få ut den yttersta skärfven.

Det har framhållits, att värderingen af skogshemman icke verkställdes så noggrant, som önskligt vore. Detta har nog i synnerhet för varit förhållandet, men då man vet, att man numera går så noga till väga, att man räknar träden och bedömer de olika tumtalen, tror jag,

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Angående
sättet för
försäljning
och utarrend-
ering af
krono-
domäner.
(Forts.)

att man icke behöfver befara något i fråga om denna värdering. Då dessa fastigheter för öfrigt skola försäljas på offentlig auktion, kan man vara alldeles förvissad om att spekulanter skola inställa sig och att fastigheterna icke komma att försäljas till underpris.

På grund af hvad jag sålunda anfört anser jag, att man mycket väl kan antaga det förslag, som Kungl. Maj:ts framlagt, och anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Zetterstrand instämde häruti.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Det kan måhända för en eller annan af kammarens ledamöter synas, som om det icke vore af synnerligen stor betydelse, huru kammaren behagar besluta i denna fråga, men jag tillåter mig erinra kammaren därom, att då sistlidet års Riksdag uttalade sig för sådan ändring i gällande bestämmelser angående försäljning och utarrendering af kronans domäner, att auktion borde förrättas endast på ett ställe, antingen inför Konungens befallningshafvande eller undantagsvis å plats inom den ort, där egendomen vore belägen, så fastslog Riksdagen såsom villkor för tillstyrkande af en sådan ändring i försäljningssättet, att föreskrift skulle meddelas därom, att hugade spekulanter skulle äga rätt att före auktionen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifva förseglade skriftliga anbud, hvilka omedelbart efter auktionen skulle öppnas och jämta de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning. Utskottet har icke ansett det tillrådigt tillstyrka Riksdagen att utan vidare frångå detta villkor, utan håller före, att detta villkor bör vidhållas åtminstone en tid framåt, till dess detta nya nu föreslagna förfaringsätt blifvit i någon mån pröfvadt. Det torde nämligen icke kunna förnekas, att man, i händelse bestämmelsen om de föreslagna anbuden borttages, riskerar, att spekulanter genom ömsesidiga aftal skulle kunna öfverenskomma att vid auktionen icke bjuda öfver hvarandra, utan hålla priset nere så lågt som möjligt och sedan dela vinsten. Otvifvelaktigt är, att staten genom ett dylikt förfaringsätt skulle draga det kortaste strået. Exempel saknas icke därpå, att redan med nu rådande förfaringsätt dylika försök gjorts.

Det exempel, som herr Johansson i Rönna omnämnde, synes mig vara enastående och kan enligt min tanke icke göras gällande såsom en särskild anledning att ändra det förfaringsätt, som nu föreslås.

Af de Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som yttrat sig i ärendet och hvilka otvifvelaktigt äga både erfarenhet och sakkännedom i denna fråga, hafva de allra flesta uttalat, att den ifrågasatta förändringen i sättet för försäljning och utarrendering af kronans domäner bör förbindas därmed, att skriftliga förseglade anbud böra få afgifvas såväl vid utarrendering som vid försäljning, och jag tror, att just Kungl. Maj:ts befallningshafvande äga synnerligen stor erfarenhet, huru det i dylika fall brukar tillgå.

Hvad herr Johanssons i Rönna motion beträffar, så kan jag för min del icke anse det tillrådigt att antaga ett sådant förslag; ty om en spekulant icke äger någon visshet därom, att han kan komma i besittning af det hemman eller den lägenhet, för hvilken han stannat

vid högsta anbudet och i öfrigt befunnits kunna fullgöra stadgade betalningsvillkor m. m., så skulle detta otvivelaktigt försvaga intresset för deltagande i auktioner och måhända leda därhän, att inga spekulanter alls komme att infinna sig. Jag vågar hålla före, att försigtigheten bjuder, att kammaren vidhåller sin mening från i fjol samt omfattar det förslag, utskottet nu framlagt, och anhåller jag därför, herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Med herr Nylander förenade sig herrar *Wiklund, Johanson* i Valared och *Odqvist*.

Herr Berg i Staby: Jag tror, att arrendatorerna i icke så få fall blifvit lurade genom det sätt, som hittills tillämpats vid försäljning eller utarrendering af kronans domäner. För min del skulle jag allra helst sett, att den förändring vidtagits, som tilltänktes inom domänstyrelsen år 1905, nämligen att arrendatorerna skulle erhålla optionsrätt vid ifrågakommande försäljning, d. v. s. rättighet att inköpa egendomen till det värde, som den äsatts vid offentligen verkställd värdering. Detta förslag strandade emellertid till följd af 1905 års händelser. Nu har visserligen den förbättring vidtagits, att auktion skulle hållas endast på *ett* ställe, men samtidigt har tillkommit ett påhäng genom de skriftliga anbuden. Utskottet säger, att dessa skriftliga anbud skulle försvåra uppgörelser mellan vid auktionen närvarande spekulanter och, om också icke helt och hållet förebygga, så åtminstone minska möjligheten af illojal täflan och därigenom befordra kronans intressen. För min del håller jag före, att de skriftliga anbuden, om de icke hittills varit så mycket använda, komma att blifva det mera, om auktion endast hålles på ett ställe, och jag kan icke finna annat, än att dessa skriftliga anbud äro till för att trassla bort auktionerna. De blifva af den allra största betydelse, om det endast finnes två spekulanter; uppträda flera spekulanter, torde auktionen hafva sin gilla gång. Är det däremot endast två, kan den ene lätt genom aflämnande af skriftligt anbud trassla bort det hela för den andre. Nu vet jag icke, huruvida meningen är, att det före auktionen skall tillkännagifvas, att skriftliga anbud afgifvits. Skulle detta vara förhållandet, kommer det naturligen att på spekulanten verka såsom en sporre att drifva upp sitt anbud så mycket högre, då han kan befara, att det skriftliga anbudet är högt. Skall däremot det skriftliga anbudet ligga hemligt, tills auktionen försiggått, kommer det naturligen att föranleda därtill, att spekulant afgifver ett sådant anbud, för att vid auktionstillfället kunna förblifva tyst. I båda fallen kommer således detta skriftliga anbud att åstadkomma trassel.

Jag vill påpeka, att det mycket väl kan inträffa, att kronan genom detta skriftliga anbud blir lurad, ty det är icke sagdt, att det högsta anbudet därigenom uppnås. Jag kan således icke finna, att detta sätt skall befordra kronans intressen, utan snarare i många fall motsatsen.

Nu säger utskottet, att det har starka skäl för sin uttalade mening i den uppfattning, som i detta ämne gjorts gällande af de flesta utaf de Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som häröfver blifvit hörda. Gentemot detta skulle jag vilja framhålla hvad domänstyrelsen i detta hänseende yttrat. Den säger nämligen, att fri och öppen täflan vore

Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)

enligt styrelsens åsikt det bästa och staten mest värdiga förfarings-sättet. Att införa ett tillvägagångssätt, som verkade hindrande för en dylik täflan, syntes styrelsen ej välbetänkt, i synnerhet som någon anledning att med särskilda medel skydda sig för underpris ej torde förefinnas för kronan. En af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som yttrat sig i frågan, nämligen i Södermanlands län, framhåller äfven, att en lojal täflan kan vid begagnandet af skriftliga anbud omintetgöras.

För min del skulle jag vilja vända på det af utskottet gjorda uttalandet på det sätt, att då visserligen många Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett, att detta skriftliga anbud skulle medföra nytta, men det från såväl domänstyrelsen som åtskilliga Kungl. Maj:ts befallningshafvande påpekats, att detta sätt icke är staten värdigt, anser sig utskottet icke kunna förorda ett dylikt sätt. Jag kan således icke finna, att utskottet haft skäl för sitt förslag angående sättet för försäljning, och anhåller därför att på det lifligaste få yrka bifall till den kungl. propositionen i ämnet.

Herr Johansson anförde ett exempel från sin valkrets. Jag skulle kunna anföra liknande exempel från min, och jag tror mig sålunda gentemot herr Nylander kunna säga, att dessa exempel icke äro så enastående, som han ville framhålla.

Till sist skall jag be att få yttra några ord angående en liten sak, som icke direkt berör sättet för försäljningen, men dock innefattar ett önskemål angående densamma, hvilket jag på grund af egen erfarenhet tror mig hafva rättighet framhålla. Auktionen skulle nu i regel komma att hållas inför Konungens befallningshafvande, men i vissa fall *skulle* den ju också kunna ske inför kronofogden. Jag ville uttrycka det önskemålet, att, när auktion hålles inför kronofogden, två ojäfviga vittnen skulle vara närvarande. Nu kan det inträffa, att vid en sådan auktion endast kronofogden och två spekulanter finnas tillstädes. Om då någon af de sistnämnde vill anföra klagomål öfver förrättningen, så vet jag icke, huru detta skall kunna gå till.

Jag vill, som nämndt, på det allra lifligaste be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

I detta anförande instämde herrar *Mallmin, Andersson* i Bråborg och *Nyström*.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Alfred Petersson: Herr talman! Jag skall be att i förbigående få erinra därom, att det är i denna kammare initiativet har tagits till att förfarandet vid försäljning och utarrendering af kronoegendomar måtte förenklas, förändras i mera tidsenlig och rationell riktning. Skillnaden mellan utskottets förslag i det nu föredragna betänkandet och Kungl. Maj:ts förslag är egentligen den, att Kungl. Maj:t har velat taga steget fullt ut, då däremot utskottet vill stanna på halfva vägen, om man ens kan säga, att det är ett halft steg, som utskottet vill taga. Undersöker man nämligen förhållandena närmare, kommer man kanske till den slutsats, att det förslag, utskottet här framställt, icke är någon förbättring i egentlig mening af de nu rådande förhållandena.

Jag skall be att med några ord få erinra om hvad nu är stadgadt i fråga om dessa försäljningar och utarrenderingar.

Vid försäljning af kronan tillhörande egendom gäller nu, att den skall å offentlig auktion utbjudas. Något stadgande om auktioner på två ställen finnes icke. Det har visserligen blifvit praxis, att auktion hålles på två ställen, men därom finnes icke någon föreskrift. Däremot finnes enligt 1888 års kungl. bref en uttrycklig befallning, att skriftliga anbud icke få mottagas vid auktioner för försäljning af kronoegendom, och detta förbud är gällande än i dag.

I fråga om lägenheters upplåtande från kronodomäner i syfte att åt mindre bemedlade bereda tillfälle att erhålla egna jordbruk är som regel nu föreskrifvet, att dessa upplåtelser skola ske under hand till det uppskattade värdet och att endast i sådana fall, då de afgifna anbuden äro flera, vare sig lika höga som eller öfverstigande detta värde, anbudsgifvarne skola inbjudas att å auktion täfla med hvarandra, hvarjämte, då anbud till nämnda värde icke inkommit eller afgifna anbud äro på ett eller annat sätt ofullständiga, auktion äfvenledes skall äga rum, men då på två ställen. Äfven i detta fall är emellertid förbjudet att ingifva förseglade skriftliga anbud.

Beträffande arrendeupplåtelser är däremot enligt 1882 års kungörelse stadgadt, att, då optionsrätt icke äger rum, upplåtelse skall ske medelst auktion, som hålles på två ställen, och att därvid det är medgifvet att ingifva förseglade skriftliga anbud.

Nu har emellertid Riksdagen skrifvit till Kungl. Maj:t och begärt förslag i riktning af förenkling. Riksdagen har begärt borttagande af de dubbla auktionerna, men uttalade då den meningen, att skriftliga anbud borde införas i stället för den dubbla auktionen. Jag skall gärna erkänna, ty det framgår tydligt af Riksdagens skrifvelse, att Riksdagen uttalade en sådan uppfattning som den af herr Nylander nyss framhållna. I sammanhang med den utredning, som med anledning af nämnda riksdagsskrifvelse ägt rum, hafva emellertid åtskilliga Konungens befallningshafvande uttalat den mening, att man borde borttaga både de dubbla auktionerna och de skriftliga anbuden, och domänstyrelsen har likaledes, såsom vi förut under denna diskussion hört, alldeles bestämdt uttalat sig mot de förseglade skriftliga anbuden, som vore ägnade att förrycka auktionsförfarandet, minska intresset samt hindra en fullt lojal och öppen täflan och hvilka, såsom domänstyrelsen uttryckte sig, voro föga värdiga för staten. För min del ansluter jag mig fullkomligt till den uppfattning, som sålunda uttalats af domänstyrelsen.

Herr Nylander betonade, att de Konungens befallningshafvande, som hafva yttrat sig till förmån för införande af de förseglade skriftliga anbuden, nog vore omdömesgilla och hade erfarenhet på området, hvadan man borde fästa tillbörligt afseende vid deras yttranden. Jag hemställer till herr Nylander och kammaren, om vi icke äfven böra tillerkänna domänstyrelsen omdömesgillhet i denna fråga. Dyliga frågor handläggas ju af domänstyrelsen, och det är just på grund af den härvid vunna erfarenheten, som styrelsen afstyrkt införandet af förseglade skriftliga anbud.

Jag håller för min del före, att, vill man hafva fram en verkligt

*Angående
sättet för
försäljning
och utarren-
dering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.*
(Forts.)

sund och lojal täflan samt intresse hos eventuella spekulanter, man icke skall tillåta förseglade anbud, som ligga så att säga i bakhåll och om hvilkas innehåll ingen har någon aning, förrän klubban har fallit och det är slut med täflingen, slut med den offentliga auktionen.

Nu har man såsom motiv för att dessa skriftliga förseglade anbud skulle införas i stället för de dubbla auktionerna anført, att de skulle motverka sammanslutningar mellan spekulanterna, så att endast en spekulant uppträdde och de öfriga hölle sig undan. Ja, för det första tror jag icke, att man behöfver befara sådana sammanslutningar. Det har redan förut påpekats, att, när auktion förrättas för försäljning af enskild persons egendom, fastigheter eller lösegendom, man icke fruktar för sådana sammanslutningar. Man har intet korrektiv mot dem, och i allmänhet gå ju auktionerna bra. Här föreligger emellertid en annan sak, nämligen att vi hafva dessa värderingar och uppskattningar, hvilka numera verkställas af fullt kompetenta personer och utföras med mycken omsorg. Det är ej endast jordvärdet, som uppskattas, utan äfven skogen taxeras mycket noggrant, husbehofsskogen såväl som den öfriga skogen. Kungl. Maj:t pröfvar hvarje fråga om försäljning af kronoegendom på auktion. Domänstyrelsen pröfvar och afgör frågor om upplåtelse af sådan egendom på arrende. Det händer mycket ofta, att, då ett anbud understiger det uppskattade värdet, Kungl. Maj:t icke antager anbudet, utan att det då går tillbaka för ny auktion. Det har händt, att man kunnat få förrätta nya auktioner både två och tre gånger, därför att Kungl. Maj:t icke antagit anbudet. Kungl. Maj:t är icke heller nödsakad att owillkorligen försälja egendomarna, utan om de afgifna anbudet äro så låga, att de icke anses motsvara egendomens värde, bibehålles densamma i kronans ägo.

För min del tror jag, att man snarare afhåller spekulanterna än lockar dem genom detta konstiga förfarande att medgifva skriftliga anbuds afgifvande, hvilka skola vara förseglade ända till dess auktionen är afslutad. Hela detta auktionsförfarande är ju då ett spegelfäkteri. Det är, såsom jag yttrat vid ett föregående tillfälle, helt enkelt att leka blindbock med spekulanterna.

En annan omständighet, som man i detta sammanhang icke bör förgäta, är, att dessa arrendatorer hafva optionsrätt, så länge egendomen bortarrenderas, men förlora hvarje tillstymmelse till sådan rätt, när den skall säljas. Och det är icke nog härmed. Arrendatorn förlorar icke blott optionsrätten eller förmänsrätten, utan han förlorar genom införandet af de skriftliga förseglade anbudet äfven möjligheten att själf förvärfva egendomen. Han kan nämligen icke veta, hvilka förseglade anbud ligga där. Äfven om han bjuder öfver undan för undan, så att han vid auktionen afgifver det högsta anbudet, vet han i alla fall icke, om han är ägare till egendomen, sedan klubban fallit, ty det skriftliga anbudet ligger bakom. Och dock kan denne man hafva nedlagt ett lifslångt arbete på egendomen, och han kan vara bunden vid torfvan med mycket starka band, så att det för honom verkligen kännes svårt att blifva undanskuffad af en person, som kanske bjudit 5 eller 10 kronor mera än han, och hvarom han hållits i okunnighet genom ett förfarande såsom det nu föreslagna.

Jag vill därför vördsammast anhålla, att kammaren i denna fråga

ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag, enär man endast genom bifall härtill tager steget fullt ut. Och såsom ett ytterligare skäl skall jag be att få nämna, att Första Kammaren redan antagit Kungl. Maj:ts förslag i frågan, hvadan, om Andra Kammaren nu afslår Kungl. Maj:ts förslag och bifaller utskottets hemställan, det för närvarande icke blir något af med hela denna sak.

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Sekreteraren inställde sig nu och öfvertog protokollsföringen.

In fidem
Ernst Kræpelien.

Härefter anförde:

Herr Henricson: Herr talman! Då Riksdagen sista gången fattade beslut om försäljning af dessa små kronodomäner, biträdde jag beslutet under uttalande af den förhoppning, att Kungl. Maj:t måtte inkomma med förslag därom, att ifrågavarande små kronoarrandatorer sattes i tillfälle att få lösa de hemman, som försåldes, efter det pris, som vid värdering blifvit dem åsatt, och den dåvarande domänchefen ställde sig mycket välvillig häremot.

Vid 1905 års riksdag hade af enskild motionär väckts förslag i detta syfte, och motionen blef ganska välvilligt mottagen af statsutskottet. Utskottet anförde emellertid, att utskottet erhållit kännedom därom, att domänchefen ämnade utarbета ett förslag angående försäljning af små kronoegendomar med tillämpning af de grunder, jag förut berört, nämligen med rätt för arrendatorn att tillösa sig egendomen efter värdering, och af denna anledning afslogs motionen.

Den omnämnda lösningsrätten anser jag vara en gärd af rättvisa mot de små kronoarrandatorerna, då de ju genom beslutet om egendomarnes försäljning förlorat den optionsrätt, som varit dem tillförsäkrad i afseende å arrendet. Det synes mig då, att de borde berättigas att få lösa till sig egendomarna efter värdering. Nu se vi dels af hvad statsutskottet nyligen yttrat och dels af hvad domänstyrelsen anført, att denna värdering kan ske mycket noggrant. Domänstyrelsen säger bland annat i afseende härå: »Kronan vore nämligen genom verkställd arrende- eller saluvärdering alltid i stånd att bedöma anbudens antaglighet, under förutsättning att dessa värderingar skedde omsorgsfullt. Att så numera vore förhållandet, ansåge styrelsen sig kunna vitsorda. Värderingen gjordes af uppskattningsmän, hvilka vore förtrogna med de omständigheter, som inverkade på egendomsvärdena. Vid uppskattningen toges hänsyn till de särskilda ägoslagens beskaffenhet och afkastningsförmåga, egendomens brukbarhet med mera. Vid värdering af skogen uppräknades timmerträdet och timmerämnerna i skilda grofleksklasser efter diametern vid brösthöjd och upptoges annat afställningsbart virke af andra slag, såsom pappersmasseved, pitprops, ved med mera i kubikmeter, allt med angifvande af värdet å rot, så att fullständig utredning vunnes om ståndskogens totalvärde.» Denna värdering verkställes nu, såsom vi veta, af lokalförvaltningen, domänintendenten med biträde af tvenne personer, utsedda den ene af hus-

*Angående
sättet för
försäljning
och värdering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

hållningssällskapet och den andre af landstinget samt kända för sakkunskap på området, jämte en skogstjänsteman. Sedermera granskas värderingen af domänstyrelsen. Då synes mig trygghet förefinnas för att värderingen blir så noggrann som möjligt.

Nu skola vi taga i betraktande, att det gäller små kronoegendomar. Medeltalet af arrendesummorna för de egendomar, som nu skola säljas, uppgår till endast 3 å 400 kronor. Det synes därför vara mycket billigt, att en arrendator, som kanske är född på stället och öfvertagit det efter sin far eller senast innehaft det på grund af ett 20-årigt arrendekontrakt samt fått ett i allo godt vitsord, får tillfälle att lösa egendomen utan auktion, ty äfven om Kungl. Maj:ts förslag går igenom och auktion alltså kommer att förrättas blott på ett ställe samt skriftliga anbud icke medgifvas, så uppträder i de flesta fall — jag har någon erfarenhet därom — en så kallad yrkesspekulant, hvilken kommer till arrendatorn och säger: jag förmodar, att ni är spekulant på stället; det är äfven jag, men vi kunna ju träffa en öfverenskommelse. Dermed menas: han vill betinga sig betaldt för att arrendatorn skall få köpa egendomen utan konkurrens från honom. Detta skulle man väl kunna bespara en kronoarrendator genom att tillerkänna honom rätt att lösa egendomen efter värdering, hvilken, såsom vi nu hört, verkställas af fullt kunnige män och äfven sker på betryggande och nöjaktigt sätt.

Jag tror ej, att en enskild jordegare skulle behandla en skötsam arrendator på sådant sätt, som man nu behandlar dessa små kronoarrendatorer.

Under sådana förhållanden och då jag icke anser, att det hjälper att taga vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, tillåter jag mig yrka afslag å det hela, i förhoppning att frågan måtte komma igen ett annat år i den form, att arrendatorerna få lösa egendomarna efter uppskattningsvärdet.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Den siste talaren yrkade afslag å utskottets hemställan, men jag skall af skäl, hvilka jag härmed får nämna, tillåta mig att yrka bifall till detsamma.

En föregående talare yttrade, att de skriftliga anbudena endast äro till för att trassla bort uppgörelser vid försäljning och köp. Detta är icke förhållandet. De skriftliga anbudena tjäna snarare till att skydda en arrendator än till att fränhända honom hans rätt. Jag har själf varit närvarande vid en auktion och sett, att så förhåller sig. Jag var nämligen af en händelse tillstädes hos Konungens befallningshafvande i Växjö, då två domäner bortauktionerades. En förutvarande arrendator af den ena domänen kom till mig och bad mig, att jag skulle hjälpa honom, och därtill var jag villig. Han bad mig, att jag skulle inlämna ett skriftligt anbud, och jag uppmanade honom att noga öfverväga, hvad han ville gifva. När så skett, skref jag anbudet och inlämnade detsamma före auktionen. Sedermera hade jag vid auktionen hans fullmakt att, om jag så funne för godt, afgifva bud på hemmanet. Men detta underlät jag, när spekulanterna icke kommo upp till den summa, hvarå det skriftliga anbudet lydde. När emellertid auktionen var slut, öppnades det skriftliga anbudet, och detta lydde

på 10 kronor mera än det högsta under auktionen afgifna budet. Alltså fick arrendatorn egendomen, men till min förargelse fick jag sedermera höra, att han under dagens lopp varit utsatt för så kallade jobbare, hvilka hotat honom med att, om han icke gäfvde dem en summa, de skulle uppträda såsom spekulanter och att hemmanet då skulle blifva honom mycket dyrt. Jag hade sagt honom, att han icke skulle inlåta sig härpå, samt bedt honom att få sköta om saken och förklarar, att jag trodde, att det skulle blifva till hans fördel. Emellertid, som sagdt, efteråt fick jag höra, att en fanjunkare hade genom några personer, hvilka han föregaf skulle blifva hans borgensmän, förmått mannen att betala sig 500 kronor, för att fanjunkaren icke skulle uppträda såsom spekulant.

*Angående
sätet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Häraf kunna herrarne finna, att det kan vara nyttigt att få aflämnas slutna anbud, ty om så icke hade skett i det nämnda fallet, är det nog troligt, att denne man hade blifvit narrad mer, än som skedde. På grund häraf och då man inom utskottet hörde, att andra utskottsmedlemmar gjort liknande rön, bland dem en landshöfding, som har en mångårig erfarenhet om hvad som timar vid sådana auktioner inför Konungens befallningshafvande, kunde man i utskottet icke komma till annat resultat än att bibehålla de slutna anbuden. Jag tror, att det är lyckligt, om sådana fortfarande få afgifvas.

Motionären yttrade, att, om utskottets förslag skulle vinna Riksdagens bifall, arrendatorerna säkerligen skulle blifva illa behandlade. Jag tror icke, att så blir förhållandet, utan arrendatorerna komme i tillfälle att ganska väl bevaka sin rätt, hvadan man icke behöfde frukta för annat, än att det skulle gå bra.

På grund af hvad jag nu i korthet yttrat, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundell: Det är visserligen, såsom den näst föregående talaren yttrade, icke mycket vunnet med Kungl. Maj:ts förslag, men alldeles säkert är, att detta förslag innebär ett steg i den rätta riktningen och att det i någon mån skulle hjälpa de små arrendatorerna. De stora arrendatorerna låter man ju sitta i orubbadt bo. De hafva sin optionsrätt alldeles ograverad, men af de små arrendatorerna pressar man vid försäljningen ut hvad som kan erhållas. För dem vill man icke göra något. När man nu vet, att denna kammare tagit initiativ och flera gånger gjort framställning om någon lindring och förbättring för de små arrendatorerna, hvilka ju nu icke längre skola få kvarsitta vid sina arrenden, så kan man icke gärna tro, att just denna kammare skulle vilja afpressa af dem den sista skärfven, då Första Kammaren varit nog liberal att göra en lindring. Äfven om denna lindring är mycket liten, så möjliggör den dock för en liten arrendator att få behålla fastigheten, om han öfverbjuder alla andra. Han vet då åtminstone säkert, att han, när han afgifvit det sista anbudet, blir ägare till fastigheten. Detta kan man icke vara säker på, om förseglade skriftliga anbud förekomma.

Jag vill hemställa, att denna kammare måtte åtminstone taga detta steg och därigenom hjälpa de små arrendatorerna något. Jag yrkar fortfarande bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Herr Lindblad: Herr talman! Af de olika förslagen får jag bekänna, att jag mest tilltalas af utskottets förslag, och detta öfverensstämmer också bäst med Riksdagens skrivelse af den 27 april 1906. Det har nämligen visat sig önskvärdt att kunna inskränka auktionsförfarandet till en enda plats. Men däremot tror jag, att det åtminstone tills vidare kunde vara af behovet påkalladt, att man medgifver rättighet att afgifva förseglade anbud, såsom hittills varit fallet beträffande arrendeupplåtelse. Det kan ju visserligen hända, att denna rätt icke skulle så ofta komma till användning. Detta är anfördt af domänstyrelsen. Men att så hittills skett, beror af det skälet, att, såsom vi veta, de allra flesta kronoarrenden förvärfvas på grund af optionsrätt och att därför endast i ett fåtal fall arrendena gå till auktion. Då kan det naturligtvis endast blifva ett ännu mindre antal fall, i hvilka förseglade anbud ingifvas.

Jag tror icke heller, att man i en framtid kommer att så synnerligen ofta röra sig med dylika anbud. Men jag tror, att, till dess man vunnit verklig erfarenhet om deras obehöflighet, man icke bör afstå från rätten att mottaga sådana. Vid alla uppgörelser om leverans till kronan infordras förseglade anbud, och staten bör icke heller beträffande de försäljningar, hvarom nu är fråga, afstå från rätten att genom dem i vissa fall kunna erhålla ett pris, som annars kanske icke skulle erbjudits.

Jag tror, att man bör bedöma denna sak fullkomligt objektivt och icke endast tänka på de minsta kronodomänerna, ty det förekommer nog också, att stora sådana försäljas. I Södermanland har i år sålts en kronoegendom till ett pris af 52,000 kronor. Den bevisföring, som herr Lundell senast använt, är således icke tillämplig.

Beträffande de önskemål, som uttalats af herr Johansson i Rönna, skulle jag för min del hellre tillstyrka, att arrendatorerna finge en sådan optionsrätt vid försäljningen, att de kunde lösa till sig egendomarne för hvad vid auktion eller eljest blifvit högst bjudet. Då kunde man icke säga, att arrendatorerna sattes i en sämre ställning, utan komme de i en bättre ställning. Men att det icke bör tillåtas dem att lösa egendomarne enbart efter uppskattningsvärdet, är helt naturligt, ty det är att märka, att det ofta nog gäller icke blott jorden, utan äfven skog, och det kan hända, att skogskapitalet är det värdefullaste. Vid uppskattningen går så till, att jordvärdet angifves af en kommission, bestående af tre medlemmar med domänintendenten såsom ordförande. Men skogsvärdet angifves af en enda person, nämligen jägmästaren. Han är visserligen skyldig att noggrant uppgifva och räkna alla värdefulla träd och äfven göra en uppskattning af den mindre värdefulla skogen, men vi veta ju alla, att det icke är möjligt att angifva skogens beskaffenhet så noga, att de förvaltande myndigheterna i Stockholm sedermera kunna på öret eller kronan se hvad den eller den skogen är värd. Dessutom är det ju en känd sak, att skogen har mycket olika värde under olika år och på olika trakter. Därför är det icke alls tillrådigt att låta arrendatorerna inköpa egendomarna, allra minst skogsegendomar, till uppskattningsvärdet, utan det är fullkomligt i sin ordning, att egendomarna gå till öppen auktion. Då får man ett värde offentligen åsatt, men möjligen kan man sedermera in-

rymma arrendatorn rätt att sedermera tillösa sig egendomen för hvad som högst bjudits. Detta skulle ungefär motsvara hvad som en tid gällde om arrenden.

För det närvarande skall jag emellertid be att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Henricson: Herr talman! Den farhåga, som den föregående talaren uttalade i afseende å skogens värdering, den tror jag bör vara undanröjd, om man tänker på, huru minutiöst man vid uppskattningen skall gå tillväga, nämligen så att man uppgifver tumtalet på hvarje träd, som kan hänföras till något slags timmer, äfvensom kubikmassan på den skog af annat slag, som finnes. Och då värderingen sedermera skall granskas af domänstyrelsen och dess chef är en före detta skogstjänsteman, som vi sätta mycket högt, tycker jag, man har garantier nog för att värderingen skall kunna bli tillfredsställande.

Det är endast en gärd af rättvisa att låta arrendatorn lösa till sig egendomen efter värdering, ty, såsom förut nämndt, har genom beslut angående försäljning af dessa små kronohemman arrendatorerna beröfvats optionsrätten, och då borde de få denna rätt i stället. Det förvånar mig så mycket mera, att herrarna icke inse det billiga däri i synnerhet på en tid, då man talar så mycket om egna hem.

Jag nämnde förut, att i medeltal arrendesumman af de hemman, som försäljas, uppgår till 3 å 400 kr. Detta är icke mera än hvad som erfordras till grundplåt för ett eget hem.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Alfred Petersson: Herr talman! Ett par ord. Herr Lindblad hänförde sig till det förhållandet, att skriftliga anbud ju må användas vid leveranser till kronan, och att man därför borde bibehålla dessa skriftliga anbud äfven vid försäljning af kronoegendomar. Jag skall be att för herr Lindblad få påpeka, att enligt mitt förmenande dessa båda saker icke egentligen äro jämförbara.

Här är fråga om att bibehålla både auktion och dessa skriftliga förseglade anbud, men det är icke fråga om att välja ettdera t. ex. endast anbud, på samma sätt som vid leveranser. För det andra ha vi, såsom påpekats, dessa värderingar, som herr Lindblad, såsom själf varande domänintendent och uppskattningsman, väl icke vill underkänna. Jag föreställer mig, att herr Lindblad i detta arbete bemödar sig om att komma det verkliga förhållandet så nära som möjligt, och jag tänker mig också, att skogstjänstemännen med afseende å den uppskattning, som de ha sig anförtrodd, skola visa sig besitta tillräckligt af de insikter och det allvar, som behöfvast för att komma verkligheten så nära som möjligt. Ja, vilja herrarne taga bort auktionen och behålla skriftliga anbud, så är det en annan sak, men denna dubbelring är det, som jag för min del åtminstone icke kan anse vara hvarken lämplig eller från statens sida ens värdig.

Herr Sjö bevisade med sitt exempel, att man fick 10 kr. mer, därför att det afgifvits skriftliga anbud. Ja, det är sant enligt herr

*Angående
sättet för
försäljning
och värdering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Sjös uppgift, att staten i detta fall fick 10 kronor mer, men huru många tio-kronor staten förlorat genom detta förfaringssätt och genom denna brist på en verkligt sund och lojal täflan, det kan hvarken herr Sjö eller någon annan upplysa om. För öfrigt tror jag, att, äfven om dessa skriftliga anbud skulle tillförsäkra staten en eller annan tiokrona mer — hvilket för resten icke är min uppfattning — kronan i hvarje fall dock icke bör bibehålla ett försäljningssätt och ett förfaringssätt, som ingen enskild vill begagna sig af.

Herr Lindblad: Ja, jag förbiser ingalunda, att uppskattningsmännen vid dessa värderingar göra så godt de kunna. Men min erfarenhet är den, att det icke är alltid man lyckas träffa det verkliga värdet. Värderingen kan ibland överstiga, ibland understiga de vid auktioner erhållna värdena. Men min öfvertygelse är, att, om man funnit, att värderingssumman understundom underskridits vid försäljning genom auktion på två ställen, detta ännu lättare kan blifva fallet med blott en enda auktion.

Här anfördes af en föregående talare, att den enskilde vid sina försäljningar icke använder ett sådant förfaringssätt med skriftliga anbud, utan endast har fri och öppen täflan. Men mot detta yttrande vill jag påpeka, att det visserligen hålles en mängd enskilda auktioner, men att det däremot icke så ofta inträffar, att egendomarna där säljas. Auktionerna äro mera försöksauktioner. Sedermera kommer säljaren nämligen i tillfälle att enskildt ackordera med den, som afgifvit högsta anbudet. Men detta är kronan icke i tillfälle att göra, ty kronan är bunden af gifna bestämmelser och måste följa dessa, vare sig det nu blir en eller flere auktioner, och vare sig ett anbud öfver- eller understiger det uppskattningsvärde, som blifvit åsatt.

Jag tror därför, att det vore lyckligt, om man tills vidare hölle fast vid, att dessa auktioner på två håll bortoges, men dock lämnades tillfälle öppet att ingifva förseglade anbud.

Tagas de nu bort, kanske den tid snart kommer, då de återinföras.

Herr Lindhagen: Det har framhållits här under debatten till försvar för utskottets förslag, att det allra viktigaste vore, att kronan tillförsäkrades den allra största möjliga köpeskillning. Och utan tvifvel kommer man till detta mål på den väg utskottet utstakat. Men det finnes två andra synpunkter, som äro lika viktiga. Den ena är arrendatorns rätt, och därom har redan blifvit så vidlyftigt ordadt, att jag icke skall tillåta mig att något vidare ingå på den saken. Men genom herr Lindblads anförande fingo vi spår på en annan synpunkt beträffande denna sak, som icke varit så mycket framhållen under debatten. Han nämnde nämligen det, att man får komma ihåg, att ofta nog utgör skogen den hufvudsakligaste delen af värdet på en egendom och genom högsta möjliga anbuds frampressande kan man då ta ut fullt hvad skogen är värd. Ja, det är just så som det sker i en mängd fall. Det är just de, som spekulera i skogen, hvilka med förbigående af arrendatorerna köpa dessa egendomar och sedan kalhugga hela skogen. Uti en af skogsvårdsstyrelsernas berättelser för år 1905 framhålles det, att uti det distrikt, som berättelsen afsåg, rådde

den värsta skogssköfvingen just på försålda kronodomäner. Är det ett kronan värdigt sätt att handskas med sina domäner så, att på dem åstadkommes den allra värsta skogssköfvingen? Det borde naturligtvis i stället gå till på det sättet, att sådan skog icke skulle säljas med full äganderätt, utan med förbehåll att den, som köpte hemmanet, endast finge använda den till husbehof eller, i den mån skogen kunde användas till afsalu, försäljning endast finge äga rum efter utsyning. Det vore en ordentlig skogsskötsel, men att på det sättet uppmuntra skogsskötseln, att kronodomänerna bli mest utsatta för skogssköfving kan väl icke vara riktigt.

Då emellertid den utväg, som jag tillåtit mig anvisa i en annan motion, som för närvarande ligger under statsutskottets behandling och egentligen hänger ihop med denna, här icke kunnat komma under öfvervägande, synes det mig, att man tills vidare icke i detta ärende skulle kunna gå fram på annan väg än den, som leder till att i största mån bevara skogen för det ändamål, den är afsedd till. Förden skull bör man understödja de arrendatorer, som sitta på kronodomänerna, i deras sträfvan att, om möjligt, få lösa till sig dessa egendomar. Ty de böra ha åtminstone det intresse, att de icke genast kalhugga all skogen, utan söka bevara åtminstone något af densamma till husbehof. Med denna uppfattning är det emellertid mycket svårt att veta, hvilken väg man skall gå, om man skall välja antingen Kungl. Maj:ts förslag eller den utväg, herr Henricson anvisat, hvilken ju är den mest rationella. Men går man med på herr Henricsons, kommer man att upprätthålla ett ännu större oefterrättighetstillstånd under ytterligare ett helt år, än som skulle äga rum vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Därför tror jag, att jag är mest böjd för att nu ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, i hopp att vi till nästa Riksdag skola kunna följa den väg, som 1905 års statsutskott anvisade och herr Henricson nu erinrat om.

Herr *Wavrinsky* i Stockholm instämde häruti.

Herr Persson i Stallerhult: Jag skall be att få instämma i det yttrande, som herr Lindblad här haft i denna del af frågan. Jag kan icke inse något annat, än att det är rätt att använda ett förfaringssätt, sådant som utskottet föreslagit. Men jag begärde ordet med anledning af herr Henricsons uttalande i denna sak, som egentligen hänför sig till motionärens förslag under punkt b). Jag för min del kan icke vara med om att slå in på den väg, att man skulle låta en arrendator få lösa till sig eller inköpa den till salu utbudna, af honom arrenderade egendomen efter det värde, som uppskattningsmännen åsatt densamma. Låt vara, att dessa uppskattningsmän vid värderingen gjort det bästa, de kunnat. Staten bör väl liksom den enskilde ställa det så, att den får den högsta möjliga betalning för de egendomar, som staten har att försälja. Då man här beslutar stora utgifter, bör man också se till, att staten får så höga inkomster som möjligt för de egendomar, som den har att sälja.

Nu har det sagts, att värderingen af kronodomänerna under de senaste åren varit så förträffligt och bra verkställd, att man kunnat

*Angående
sättet för
försäljning
och utarren-
dering af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Angående
sättet för
försäljning
och utarrendering af
krono-
domäner.
(Forts.)

lita på, att staten vid skedda försäljningar fått fullt ut det värde, som dessa egendomar hafva. Men om man kastar en blick på ett memorial, som är aflämnadt till Riksdagen, nämligen statsutskottets memorial n:o 67, så skall man finna, hurusom under år 1906 staten tillhöriga egendomar försåls för en köpeskilling af sammanlagdt 846,380 kronor, och att dessa voro saluvärderade till omkring 680,000 kronor. Och om man särskildt tager i betraktande förhållandena i Östergötlands län, finner man, att ett hemman där, saluvärderadt till 14,225 kronor, såldes för 23,450 kronor. Det är då alldeles naturligt, att detta hemman också hade ett värde af 23,450 kronor. Och jag anser, att staten icke handlar rätt, om den utan vidare lämnar denna skillnad mellan saluvärdet och den erhållna köpesumman till arrendatorn, låt vara att han har optionsrätt. Om man slår upp en annan sida i detta memorial och går till Malmöhus län, finner man ett hemman, som var saluvärderadt till 15,100 kronor och taxeringsvärderadt till 14,000 kronor, och som såldes för 30,100 kronor. Är det verkligen skäl i att skänka arrendatorn af denna egendom skillnaden eller 15,000 kronor. Staten var väl den rätta intressenten att erhålla dessa 15,000 kronor. Jag kan åtminstone icke se annat. I Hallands län finnes det också åtskilliga egendomar, som på samma sätt försåls till nästan dubbla värdet. Och detta gäller dock värderingar, som skett under 1906. Om denna fråga skulle ytterligare komma före i Riksdagen, har jag velat för min del här uttala, att jag icke ser, att det är möjligt, att staten på detta sätt skall gynna enskilda personer på det allmännas bekostnad. Det är enligt min tanke rätt, att staten upplåter sina egendomar åt den högst bjudande och ser till, att den vid försäljning får mesta möjliga betaldt för desamma.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Persson i Stallerhult instämde herrar *Ström* och *Anderson* i Hasselbol.

Öfverläggningen var härmed slutad. Därunder hade yrkats 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och 3:o) afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet. Herr talmannen, som nu gaf propositioner å dessa yrkanden, förklarade sig anse det under 2:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Herr Jansson i Djursåtra begärde emellertid votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 1:o) omförmälta yrkandet nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 123, bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 130 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framsjällning.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 11 under sjunde huvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om ersättning åt en pensionsfond för civila tjänst innehafvare för vissa löneinnehållningar vid tullverket.

§ 6.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt lagutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, dels och sex med föranledande af denna proposition afgifna motioner. *Angående arrendelag för Norrland och Dalarne.*

Genom en den 10 januari 1907 aflåten propositionen, hvilken af båda kamrarna till lagutskottet hänvisats, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

I sammanhang med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehåft sex särskilda, i anledning af propositionen väckta, till utskottet öfverlämnade motioner, nämligen:

- 1:o af herr *M. Unger* (motion inom Första Kammaren n:o 56);
- 2:o af herr *H. Fahlén* (motion inom Första Kammaren n:o 60);
- 3:o af herr *E. A. Enhörning* (motion inom Första Kammaren n:o 61);
- 4:o af herr *D. Persson* i Tällberg (motion inom Andra Kammar-
ren n:o 213);
- 5:o af herr *C. A. Lindhagen* (motion inom Andra Kammaren n:o
242); och
- 6:o af herr *A. A. Eriksson* i Rödsta (motion inom Andra Kam-
maren n:o 259).

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen, under förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick antagas, ville — med afslag å herr Lindhagens och herr Erikssons i Rödsta motioner — i anledning af propositionen och herr Fahléns, herr Enhörnings

Angående arrendelag för Norrland och Dalarne. (Forts.) samt herr Perssons i Tällberg motioner, för sin del antaga ett vid utlåtandet fogadt förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne; 2:o) att herr *Ungers* motion måtte anses besvarad genom hvad utskottet under 1:o) här ofvan hemställt.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservationer af:
 herr *C. A. Sjöcrona*;
 herrar *G. Andersson*, *F. A. H. Hedenstierna*, *E. L. Petersson* och *T. A. Magnuson*, hvilka yrkat, att den kungl. propositionen måtte vardas af Riksdagen afslagen;
 herr *A. H. Fahtén*;
 herr *Widén* vid 2 å 4 §§;
 herr *Jansson* i Edsbäcken, som instämt med herr *Widén*;
 herr *Lindhagen*; samt
 herr *Åkerlund*.

Punkten 1:o).

På hemställan af herr talmannen beslöt kammaren, att det i punkten innefattade lagförslaget skulle paragrafvis föredragas med början vid ingressen, och att vid behandlingen af den först föredragna delen diskussionen skulle få röra sig om lagförslaget i dess helhet.

Ingressen och 1 §.

Godkändes.

2 § hade Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

Upplåtelse på arrende skall ske för viss tid, ej understigande tjugu år, eller öck för arrendatorns lifstid; dock att aftal för viss tid, hvilket varit gällande tjugu år, må förlängas jämväl för kortare tid. Är icke arrendetiden så bestämd, som nu sagts, skall aftalet anses ingånget för en tid af tjugu år.

Utskottet hemställde däremot, att paragrafen skulle lyda sålunda:
 Upplåtelse på arrende skall ske för viss tid, ej understigande tio år, eller öck för arrendatorns lifstid; dock att aftal för viss tid, hvilket varit gällande tio år, må förlängas jämväl för kortare tid. Är icke arrendetiden så bestämd, som nu sagts, skall aftalet anses ingånget för en tid af tio år.

Herr *Widén* hade i sin reservation ansett, att Kungl. Maj:ts förslag bort oförändradt tillstyrkas.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af

Herr *Widén*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne behagade finna, har jag reserverat mig med afseende å denna

punkt; och i den reservationen har en annan af utskottets ledamöter instämt. Jag skall nu be att med några ord få angifva skälen för denna min reservation och tillika framställa ett yrkande.

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarna.
(Forts.)*

Saken gäller frågan, på hvilken tid arrendet af här ifrågavarande slag skall minst upplåtas, minimitiden för arrendeupplåtelse. Vi veta, att i den allmänna arrendelagen är föreskrifven en viss maximitid för arrendeupplåtelse. Den är, som bekant, satt till 50 år. I detta afseende är arrendelagen för Norrland och Dalarna icke afvikande från den allmänna lagen. Äfven här är maximitiden 50 år. I den allmänna arrendelagen finnes emellertid ingen minimitid för arrendet angifven. Men det som lagen tänkt sig såsom det normala minimum, är, kan man säga, en tid af 5 år. Någon viss minimitid är dock, som sagdt, icke angifven. Emellertid har norrlandskommittén ansett — och i det hänseendet har utskottet gått med norrlandskommittén — att det borde stadgas en viss minimitid för upplåtelse af arrende å bolagsegendomar i Norrland med hänsyn till de särskilda förhållanden, som därstädes äro rådande. Kungl. Maj:t har i likhet med norrlandskommittén föreslagit denna minimitid till 20 år. Utskottet har på anförda skäl hemställt om nedsättning af minimitiden till 10 år. För min del har jag icke funnit mig kunna vara med om den af utskottet föreslagna nedsättningen. Anledningen till att man har ansett sig böra stadga en viss längre minimitid för arrendeupplåtelse i Norrland, är den, att, enligt hvad norrlandskommittén genom sina undersökningar uttrönt och enligt hvad för resten är obestriddt, jordbruket i Norrland, särskildt på bolagsegendomarna, i allmänhet är mycket illa skött. Norrlandskommittén infortrade, såsom bekant, från de särskilda kommunerna yttranden om, huruvida jordbruket sköttes bättre eller sämre på bolagets ägendor, som voro utarrenderade, än på böndernas ägendor. Och af svaren — dessa svar äro lämnade såväl från länsmännen som också af andra inom socknarna — framgick, att på 168 af bolagen utarrenderade ägendor inom de 6 norrländska länen jordbruket var underlägset böndernas och endast på 31 ägendor jämngodt med böndernas. Anledningen till detta är uppenbarligen den, att bolagsarrendatorerna genom de villkor, som äro stadgade särskildt med afseende å arrendetiden — den är i allmänhet tilltagen mycket kort — sitta, så att säga, endast provisoriskt på egendomarne och icke få något som helst intresse att sköta dem väl, än mindre förbättra dem, då de ju ej veta, hur länge de få sitta kvar. Det har också af kommittén sagts, »att det typiska norrländska bolagsarrendet får en i hög grad provisorisk karaktär, som för produktionen är synnerligen menlig»; och det är alldeles uppenbart, att så skall vara förhållandet.

Nu är det gifvet, att om någon förbättring skall kunna ske i detta och man skall kunna ernå någon högre utveckling af jordbruket i Norrland, särskildt på de utarrenderade bolagsägendomarne, så måste man ställa så till med afseende å arrendetiden, att arrendatorn får ett större intresse att verkligen förbättra ägendomen. Den föreslagna arrendelagen har, såsom vi komma att se i fortsättningen, sökt sörja på flere sätt för underlättande af förbättringar. Arrendatorn kan under vissa förhållanden få ersättning för gjorda förbättringar i större

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.*

(Forts.)

mån än han kan få enligt den allmänna arrendelagen; han uppmunt-
ras till att göra nyodlingar m. m. Men det är klart, att om han
icke kan sitta i trygghet kvar så länge, att han kan få någon egentlig
nytta af förbättringarne, är han, oakadt allt detta, icke benägen att
vidtaga några åtgärder i detta hänseende.

Det är enligt mitt förmenande för det norrländska jordbrukets
utveckling en synnerligen viktig sak, att man får arrenden på längre
tid än nu är förhållandet, och jag vågar påstå, att 10 år är i det
hänseendet alldeles för kort tid. Vi veta, att kronans jordägendomar
utarraderas på 20 år, och jag tror icke, att någon kan säga annat,
än att den bestämmelsen är synnerligen förmånlig såväl för arrenda-
torna och kronan som med afseende å jordbruket på dessa ägendo-
mar, och jag har icke heller hört, att det varit någon som helst
olägenhet häraf, vare sig för arrendatorerna eller för kronan. Nu har
man velat påstå, att en sådan bestämmelse skulle föranleda till sär-
skilda olägenheter med afseende å arrendena i Norrland; man har
menat, att jordägaren-bolaget och arrendatorn skulle blifva under allt-
för lång tid för mycket bundna vid hvarandra. Jag tror dock icke,
att detta behöfver blifva förhållandet. Hvad arrendatorn beträffar, så
finna herrarne t. ex. af § 6, att honom är beredt tillfälle att, sedan
5 år tilländagått, således långt tidigare än vid de 20 årens slut, kunna
slippa ifrån arrendet under vissa vilkor; därest han kan sätta annan
i stället, med hvilken, som det heter såväl här som i allmänna ar-
rendelagen, jordägaren kan skäligen nöjas, kan han bli kvitt sitt
arrende. Och hvad jordägaren-bolaget beträffar, är detta tillförsäkradt
rätt att, om arrendatorn icke sköter sig, kunna bli af med honom
enligt bestämmelserna i § 25. I denna paragraf har utskottet till
yttermera visso lagt till ett par moment, hvarigenom möjligheterna
för jordägaren att bli af med en arrendator, som han icke skäligen
kan vara nöjd med, äro väsentligen ökade gentemot hvad förhållandet
är i Kungl. Maj:ts förslag.

För min del kan jag sålunda icke finna några som helst olägen-
heter af en minimitid å 20 år, här lika litet som med afseende å
kronans arrenden. Å andra sidan är det, jag upprepar det, för ut-
vecklingen af jordbruket i Norrland, enligt mitt förmenande, synner-
ligen angeläget, att arrendetiden blir längre än hvad utskottet föresla-
git. Jag vill erinra om, att inom norrlandskommittén, där äfven sutto
representanter för bolagen, bland andra den nuvarande statsministern,
var det ingen, som ville sätta minimitiden så lågt som till 10
år. Kommitténs majoritet föreslog 20 år, men några reservanter,
bland dem nuvarande statsministern, föreslogo den till 15 år, och
därunder ville ingen gå. Nu har såsom vi veta herr statsministern
frångått denna sin mening, då han nu varit med om att framlägga
detta Kungl. Maj:ts förslag om 20 års minimitid, och detta synes mig
ytterligare vara ett bevis på, att det icke är den ringaste risk att i
detta afseende gå med Kungl. Maj:t.

Jag hade ursprungligen tänkt mig, att under förutsättning att
Första Kammaren icke toge mitt förslag, utan i stället utskottets —
hvilket den också har gjort — så skulle man komma till en sam-
manjämkning på talet 15, hvarigenom resultatet skulle blifva detsamma,

som reservanterna i norrlandskommittén föreslagit. Nu är emellertid förhållandet det, att Första Kammaren jämväl i en annan del ändrat utskottets förslag, så att äfven ur sammanjämkningssynpunkt torde det vara angeläget, att kammaren håller sig till hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Angående arrendelag för Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Jag skall därför för min del be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts örslog och afslag å utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Bromée* i Billsta, *Andersson* i Baggböle, *Wiklund*, *Eriksson* i Rödsta, *Eriksson* i Grängesberg, *Lindhagen*, *Ström* och *Kronlund*.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen af detta ärende i utskottet var man ense om att bestämma en minimi-tid i olikhet med hvad som gäller i allmänna arrendelagen. Det var emellertid olika meningar om denna minimi-tid, om den skulle sättas till 10 eller 20 år. För min del var jag icke emot, att den bestämdes till 10 år, hvilket jag anser vara tillräckligt. För att nu kunna lotsa detta mycket svåra ärende i hamn, nödgades man gifva med sig på vissa håll, och detta bestämde mig att intaga denna ställning. Nu förhåller det sig emellertid så, att, såsom bekant, Första Kammaren redan gjort mycket väsentliga ändringar i lagen, nämligen vid 11:te och som jag tror äfven 22:dra paragrafen. Dessa ändringar äro af så stor betydelse, att enligt mitt förmenande lagen skulle blifva verkningsslös, om de bifölles; och därför tror jag, att då man önskar erhålla ett nöjaktigt resultat, så handlar man välbetänkt, om man håller på en arrendetid af 20 år, och jag har därför på denna punkt icke något yrkande.

Herr Åkerlund: Det är möjligt, att skäl kunna finnas för en så pass lång arrendetid som 20 år, men då man gjort sig redo för hvilka bestämmelser för jordägarne arrendelagen innehåller och hvilka bördor de genom densamma måste vidkännas, så tror jag, att man också måste medgifva, att det blir vida svårare att arrendera ut jord på så lång tid som Kungl. Maj:t föreslagit, än på kortare tid. Vi må ju besinna, att en arrendator äger rättighet enligt denna lag att odla hur mycket han behagar på den arrenderade jorden. Därtill kommer, så vidt jag kan tänka mig, skyldighet för jordägaren att tillsläppa virke och bygga hus för den nyodlade jorden. Vidare ha jordägarne att betala de höjda skatter, som blifva en följd af nyodlingen; allt detta skall som sagt enligt lagen åligga jordägaren. Om nu en arrendator sålunda får sitta på hemmanet i 20 år och påbörjar odlingen t. ex. efter 2:dra, 3:dje eller 4:de året från arrendets början samt brukar odlingarna och tar skördar af desamma, så skall jordägaren ändock vara skyldig att betala hvart enda öre, som odlingen har kostat. Det står i lagen, att jordägaren skall betala varaktig förbättring, men, mina herrar, hvad menas med »varaktig förbättring»? Mångfaldiga gånger händer där uppe såväl som här nere, att jorden i skogbärande skick är vida mera värd, än när den blir odlad. Hvarför jag varit med om paragrafen, sådan den föreslagits af lagutskottet, är just där-

Angående arrendelag för Norrland och Dalarne. (Forts.)
 för, att det blir vida lättare för jordägaren att arrendera ut jorden med en så bestämd arrendetid, än om den sättes så lång som enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag förmodar, att här icke är värdt att göra något yrkande, och jag tänker icke heller göra något sådant, utan jag har blott velat nämna, hvarför jag tagit mig friheten att vara med om det yrkande, hvartill utskottet kommit.

Herr Lindhagen: Jag vill endast be att få fästa uppmärksamheten på en sak, som just den siste talarens yttrande ger anledning till att en gång för alla framhålla, nämligen talet om de stora bördor, som genom denna arrendelag skulle läggas på jordägaren.

Hela denna lagstiftning utgår icke så mycket från att mellan jordägare och arrendator skapa ett kontraktsförhållande, där allt skall väga jämnt dem emellan, och där de skola betraktas såsom med hvarandra formellt likställda, utan den har utgått därifrån, att dessa hemman uppe i Norrland och Dalarne ursprungligen bildats för landets uppodling och bebyggande, därvid kronan släppt till oändligt med skog. När nu besittningsrätten till skogen gått både kronan och bönderna ur händerna, vill man, genom en efter förhållandena afpassad arrendelag, upprätthålla något litet af det ändamål, som är afsedt med hemmanets upplåtande. Man har sålunda ansett, att skogen, såsom det värdefullaste på hemmanet, skall betala något litet till jorden; detta är utgångspunkten för det hela, och därför har man också ansett att skogen, som har det största värdet, har råd att låta denna arrendator få åtminstone 20 års besittningsrätt.

Herr Åkerlund kom in på ett annat ämne än det som afhandlas i nu förevarande paragraf, nämligen den stora rätt till nyodlingar, som arrendatorn komme att få. När vi komma till denna paragraf, skall jag söka ådagalägga för herrarna, att detta är en föreskrift, som helt och hållet kommer att stanna endast på papperet och icke annat än i högst få undantagsfall kommer att bereda arrendatorn någon förmån, och till ytterligare visso har Första Kammaren nyss strukit äfven detta, som står på papperet.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få understödja utskottets förslag i den nu föredragna paragrafen, d. v. s. den föreslagna rättigheten att utarrendera jorden på endast tio år. Det synes mig nämligen vara af flere skäl att föredraga att få minimitiden för arrendet angifven till tio år i stället för den af Kungl. Maj:ts föreslagna minimitiden af 20 år. Ty om tiden sättes till 10 år, så är det ju i alla fall ingenting som hindrar jordägaren och arrendatorn att genom frivillig öfverenskommelse utsträcka tiden till de af Kungl. Maj:ts föreslagna tjugu åren. Jag tror därför det vore en fördel, om man kunde gå ned till en minimitid af tio år. Dessutom anser jag, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del innebär en stor obillighet mot jordägaren, som kanske icke alltid på förhand känner sin tilltänkta arrendator och som därför, för att kunna lära känna honom, vill hafva en kortare arrendetid. Vi få ingalunda utgå från att det endast utan undantag finnes goda arrendatorer. Det är tvärtom helt naturligt, att jordegarna tycka det vara obilligt, att de icke skola kunna

få lämna från sig jorden på mindre tid än 20 år. Genom en bestämmelse därom kan det ju också lätt tänkas inträffa, att de anse sig icke kunna utarrendera egendomen, ty de vilja icke stå den risk, som en så lång arrendetid medför.

Jag har för min del läst detta förslag till arrendelag på det sättet, att det vore meningen att därmed i Norrland skapa en så själfständig arrendatorsklass som möjligt, och därför tror jag, att det vore en fördel om man kunde få en minimitid af 10 år, dock såsom en rättighet, men icke såsom en skyldighet.

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

Herr *Svensson* i Skyllberg instämde häruti.

Herr Widén: Herr talman! Gent emot hvad herr Åkerlund sade i fråga om nyodlingar och arrendatorns rätt att göra sådana — ett ämne, som, delvis åtminstone, äfven blifvit förut af andra vidrördt — ber jag att få erinra, att det nog icke skulle komma att inträffa ens enligt utskottets förslag, att arrendatorn kunde komma att, mot jordägarens vilja, odla så mycket på den arrenderade egendomen; arrendatorn skall nämligen — för så vidt han skall kunna göra anspråk på ersättning för odlingen — antingen hafva jordägarens skriftliga samtycke till nyodlingen eller också »före dess företagande hos jordägaren anmält sin afsikt att odla samt därvid angifvit platsen och de ungefärliga gränserna för det tillämnade odlingsområdet äfvensom genom intyg af behörig person styrkt, att området lämpar sig för odling». Detta finnes ju föreslaget i § 11. Och utan utsikt till ersättning lär det ej blifva så mycken nyodling af. Nu har emellertid, såsom redan anmärkts, Första Kammaren strukit hela det senare alternativet, så att arrendatorn icke skulle få ersättning för annan nyodling än den, som han gjort med ägarens skriftliga samtycke.

Beträffande åter frågan, huruvida arrendatorn kan få någon ersättning för nybyggnader, som han uppfört å egendomen, så få sådana ej af arrendatorn uppföras alldeles efter eget bedömande, utan syn skall hållas för att bestämma om den saken.

Eftersom jag nu har ordet, så vill jag äfven säga det, att, då det gäller att fastställa en arrendelag för Norrland, det enligt min åsikt icke går an att på en sådan lag lägga samma måttstock, som man kan lägga på en arrendelag för södra delarne af landet. Ty förhållandena härvidlag äro väsentligt annorlunda i Norrland än i den öfriga delen af riket, så att jag vågar påstå, att den, som icke personligen gjort sig underkunnig om dessa förhållanden, lätt utsätter sig för fara att taga miste i sitt omdöme.

Herrarna borde härvid tänka på den ståndpunkt som den så kallade norrlandskommittén intagit i denna fråga. I denna kommitté suto icke allenast representanter för dem, som vilja stå på arrendatorernas bästa, utan äfven representanter — och det mycket kraftiga och duktiga sådana — för bolagsintressena, och bland dessa representanter befann sig, såsom redan nämnts, hans excellens herr statsministern.

Ledamöterna i kommittén voro emellertid nästan allesammans med om att föreslå en så lång minimi-arrendetid som 20 år, och det var ingen af dem, som ville sätta tiden kortare än till 15 år. Herrarna

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarna.*
(Forts.)

borde då lätt kunna inse, att det verkligen måste föreligga särskilda skäl för att beträffande bolagsegendomarne i Norrland hafva en längre minimitid för arrenden. Erfarenheten har också ådagalagt, att jordbruket i Norrland behöfver höjas i synnerhet på bolagens egendomar. Men för att kunna höja detta jordbruk är det alldeles nödvändigt, att arrendatorerna få ett själfständigt intresse därigenom, att de medgifvas rättighet sitta kvar vid arrendet så länge, att de kunna draga någon nytta af de förbättringar de göra, vare sig dessa förbättringar äro nedlagda på den redan brukade jorden eller bestå i nyodlingar. Det råder, som sagdt, i detta afseende alldeles särskilda förhållanden i Norrland, och det går därför icke an att på denna arrendelag lägga de södra landsdelarnas måttstock. Detta är af mycken vikt att fasthålla.

Nu kommer härtill att, såsom herrarna också kanske få reda på under fortsättningen af detta ärendes behandling, Första Kammaren ändrat en del paragrafer i förslaget samt helt och hållet strukit en, i följd hvaraf och med hänsyn till önskvärdheten af att vid en möjligen blifvande sammanjämkning få dessa paragrafer någorlunda i enlighet med utskottets förslag det vore, såsom jag förut framhållit, äfven ur denna synpunkt synnerligen angeläget, att kammaren ville i den nu föreliggande punkten taga Kungl. Maj:ts förslag, det vill säga bestämma arrendets minimitid till 20 år.

Herr Åkerlund: Herr talman! Ingen behöfver väl anse mig vara den, som vill gynna stora jordägande bolag, det lära nog de af kammarens ledamöter, som varit med här några år, känna till. Men — herr talmannen må tillgifva mig, om jag nu går litet utanför den föreliggande paragrafen — jag förstår icke hvad denna föreslagna lag i det stora hela afser, annat än att tvinga dessa jordinnehafvare, som gunås så visst finnas alldeles för talrikt här i vårt land, att afstå en del af sin mark och sälja den till enskilda personer. Det kan ju vara rätt och nyttigt för samhället, att så sker. Men jag vill då hemställa till herrarna och fråga: Skall staten, genom hvars uraktlåtenhet dessa fastighetsaktiebolag kommit till stånd, tvinga dem att afstå från sin inägojord och en stor del af den skogsmark, som hör till dem? Och om dessa egendomsägare hädanefter icke skulle kunna finna köpare till denna mark, vore det icke då alldeles i sin ordning, att staten också åtog sig skyldighet att inlösa den marken? Vi hafva nu denna arrendelag, som, åtminstone efter vanliga svenska förhållanden betraktad, måste förefalla hvar och en orimligt drakonisk. Sedermera hafva vi häfdelagen, med hvilken det förhåller sig precis på samma sätt; den är så hård, att jag vågar trotsa någon att kunna måhända på hela jorden finna ett motstycke till densamma. Men låt det nu komma därhän, att dessa jordägare icke kunna arrendera ut sin jord och att de ej heller kunna själfva bruka densamma: då skola de väl i all världen hafva någon möjlighet att blifva af med den, äfven om de icke finna någon privat köpare därtill. Skulle lagen innehålla bestämmelser om skyldighet för staten att, i det fall privat köpare till jorden icke funnes, lösa till sig densamma, då tycker jag att allt vore godt och väl.

Jag har med dessa ord velat framhålla mina åsikter i fråga om denna lag, som jag anser vara i vissa fall omöjlig att antaga, och på grund hvaraf jag låtit anteckna mig såsom reservant.

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blef Kungl. Maj:ts förslag till 2 § af kammaren godkänt.

Härefter yttrade herr vice talmannen: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att, under den fortsatta föredragningen af föreliggande lagförslag, endast paragrafernas nummer må omnämnas och således någon uppläsning af de särskilda paragraferna icke behöfva förekomma i annat fall än att uppläsning särskildt begäres.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 3 § hafva följande lydelse:

Den, som till annan upplåter jord på arrende, må ej i vidare mån än som öfverensstämmer med hvad här nedan stadgas förbehålla sig eller annan ägare af fastigheten rätt att frånträda aftalet före arrendetidens slut.

Arrendatorn äge rätt att, sedan fem arrendeår tilländagått, afträda arrendet å tid, hvartill det blifvit af honom i laga ordning uppsagdt. Har arrendatorn i aftalet förbehållit sig rätt att tidigare uppsäga arrendet, vare det gällande.

Däremot hade utskottet hemställt om följande lydelse å paragrafen:

Den, som till annan upplåter jord på arrende, må ej i vidare mån än som öfverensstämmer med hvad här nedan stadgas förbehålla sig eller annan ägare af fastigheten rätt att frånträda aftalet före arrendetidens slut.

Har arrendatorn i aftalet förbehållit sig rätt att före arrendetidens utgång uppsäga arrendet, vare det gällande.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Lindhagen yttrade: Herr talman! Rörande denna paragraf har jag icke särskildt yttrat mig i min reservation, och jag ber därför att här få uttala, att Kungl. Maj:ts i denna del gjorda förslag, som öfverensstämmer med hvad norrlandskommittén enhälligt föreslagit, är enligt min åsikt att vida föredraga framför utskottets förslag. Kungl. Maj:ts förslag utgår från att den osjälftändiga och betryckta ställning, jordbruksarrendatorerna i Norrland intaga, bör medföra, att dem lämnas öppet att äfven tidigare, det vill säga innan de tjugu arrendeåren gått till ända, kunna uppsäga arrendet, för den händelse det skulle visa sig, att de bördor de genom arrendeaftalet åtagit sig skulle växa dem öfver hufvudet, eller om för dem möjligen skulle på annat håll yppa sig tillfälle till bättre utkomst. Det är denna önskan, som i detta afseende ledt såväl kommittén som Kungl. Maj:t att föreslå

Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarna.
(Forts.)

ifrågavarande lydelse af denna § 3. Utskottet har upphäft detta så till vida, att det föreslagit, att arrendatorn skall få en sådan förmån endast om han sätter annan lämplig person i sitt ställe. Men det måste ofta vara mycket svårt för en arrendator i aflägsna trakter, hvilken kanske bor isolerad mildals från grannar, att skaffa en person, som efter honom vill öfvertaga arrendet. För jordägaren åter, som har förbindelser vida omkring och en mängd arbetare i sin tjänst, bör det icke anses möta så stora svårigheter att skaffa sig en annan arrendator. Och det är ju för öfrigt icke meningen, att arrendatorn skulle utan vidare få rätt att afflytta, utan han skall säga upp i laga ordning, så att jordägaren finge tid på sig att skaffa en annan arrendator. Jag vet nu att utskottets öfriga ledamöter icke biträdt denna min uppfattning. Men då jag för min del anser, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del är mycket riktigare och bidrager att gifva dessa jordbruksarrendatorer den själfständiga ställning, som man ju vill bereda dem, så får jag i alla fall, herr talman, framställa yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag rörande den nu föreliggande paragrafen.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet blef Kungl. Maj:ts förslag af kammaren godkänt.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att 4 § skulle erhålla denna lydelse:

Har vid arrende gällande för viss tid arrendatorn fortfarit med brukningen efter arrendetidens utgång, och har ej inom sex månader därefter jordägaren anmanat honom att afflytta, skall aftalet anses förlängdt på tjugu år.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

Har vid arrende gällande för viss tid arrendatorn fortfarit med brukningen efter arrendetidens utgång, och har ej inom sex månader därefter jordägaren anmanat honom att afflytta, skall aftalet anses förlängdt på tio år.

I sin reservation hade herr *Widén* ansett, att Kungl. Maj:ts förslag bort oförändradt tillstyrkas.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af

Herr *Widén*, som anförde: Herr talman! På grund af det beslut kammaren fattat beträffande § 2 och då nu ifrågavarande § 4 nära sammanhänger med § 2, skall jag be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del samt afslag å utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren godkände Kungl. Maj:ts förslag.

5 §.

Godkändes.

6 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag hafva denna lydelse:

Utan jordägarens medgifvande må ej arrendatorn åt annan till brukande upplåta fastigheten eller del däraf.

Är arrendeaftal slutet för viss tid öfverstigande tjugu år, och vill arrendatorn i sitt ställe sätta annan, med hvilken jordägaren skäligen kan nöjas, vare det honom öppet, där ej jordägaren inom en månad efter gjord anmälan förklarar sig vilja återtaga fastigheten mot skyldighet att gälda arrendatorn skälig lösen. Kan ej öfverenskommelse träffas om hvad i lösen bör utgå, varde beloppet bestämdt vid afträdessyn, som nedan sägs.

*Angående
arrendelag
för Närke
och Dalarna.*

(Forts.)

Utskottet hade däremot hemställt om följande lydelse af paragrafen:

Utan jordägarens medgifvande må ej arrendatorn åt annan till brukande upplåta fastigheten eller del däraf.

Är arrendeaftal slutet för viss tid öfverstigande tjugu år, och vill arrendatorn i sitt ställe sätta en annan, med hvilken jordägaren skäligen kan nöjas, vare det honom öppet, där ej jordägaren inom en månad efter gjord anmälan förklarar sig vilja återtaga fastigheten mot skyldighet att gälda arrendatorn skälig lösen. Kan ej öfverenskommelse träffas om hvad i lösen bör utgå, varde beloppet bestämdt vid afträdessyn, som nedan sägs.

Är arrendeaftal slutet för viss tid ej öfverstigande tjugu år, må arrendatorn jämväl på sätt och under villkor nu är sagdt sätta annan i sitt ställe, sedan fem arrendeår tilländagått.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: I öfverensstämmelse med det beslut, kammaren nyss fattat vid § 3 och hvarigenom Kungl. Maj:ts förslag till § 3 godkändes, får jag härmed hemställa, att kammaren måtte bifalla § 6 i den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Widén instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände Kungl. Maj:ts förslag.

7 §.

Godkändes.

Efter föredragning af 8 § begärdes ordet af

Herr Widén, som anförde: Herr talman! Jag ber att få vid denna § föreslå en helt obetydlig förändring, en förändring endast af ett uttryck. I näst sista punkten på andra stycket förekommer det nämligen en mening, som lyder så: — — »Vill arrendatorn hellre uppsäga aftalet, vare det honom öppet, där ej bristen är af allenast ringa *betydenhet*.» Detta sista ord har af Första Kammaren blifvit, i öfverensstämmelse med motsvarande uttryck i den allmänna arrendelagen, utbytt mot ordet *betydelse*. Jag föreslår därför, att paragrafen måtte af denna kammare antagas med nyssnämnda lilla ändring, hvilken, som sagdt, icke utgör någon ändring i sak. Härigenom

Angående arrendelag för Norrland och Dalarne. bringas också, hvad denna del beträffar, de båda arrendelagarna i full öfverensstämmelse med hvarandra, och för öfrigt är det kanske nog också rättare att begagna det af mig nu föreslagna uttrycket.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets förslag godkändes med den af herr Widén däri föreslagna ändringen.

Härefter föredrogs 9 §; och yttrade därvid

Herr Lindhagen: Jag vill härmed blott tillkännagifva, att jag icke anser några giltiga skäl föreligga för den ändring, som utskottet här vid denna paragraf företagit i Kungl. Maj:ts förslag. Detta senare är nog både redigare och riktigare samt därför att föredraga. Jag anser mig emellertid icke böra här göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag godkändes.

10—20 §§.

Godkändes.

För 21 § hade utskottet föreslagit denna lydelse:

Arrendatorn vare oförhindrad att å den arrenderade jorden verkställa nyodling, dock ej utan jordägarens medgifvande å mark, därå finnes ståndskog eller växtligt ungskogsbestånd. Utan jordägarens tillstånd må arrendatorn ej å fastighetens ägor svedja eller verkställa bränning af jord.

Arrendatorn vare berättigad att på lämpligt ställe å den arrenderade jorden eller, om denna utgör allenast visst område af en jordägarens tillhörig fastighet, å annan mark, som hör till fastigheten, efter anvisning taga erforderligt virke till vedbrand och till de arrendatorn åliggande reparationer äfvensom till *nödiga* hägnader, hässjor och täckdikning samt *nödiga* redskap. Har genom jordägarens åtgöranden skogstillgången å fastigheten under arrendetiden så medtagits, att arrendatorn ej däraf kan erhålla sitt fulla virkesbehof, vare jordägaren pliktig att på annat för arrendatorn lägligt sätt tillhandahålla denne det felande.

Utöfver hvad ofvan är stadgadt, må arrendatorn ej i annan mån än arrendeaftalet bestämmer nyttja fastighetens skog; äge ej heller afhända fastigheten torf eller annat, som icke är att hänföra till dess årliga afkastning.

Efter det paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig att här yttra några ord rörande själfva principen, alldenstund denna paragraf i sin nuvarande lydelse enligt min uppfattning innefattar ett totalt underkännande af de grundsatser, som legat till grund för hela den lagstiftning, som här nu är i fråga.

Man har utgått ifrån att det på dessa hemman, som bildades för jordbrukets befrämjande, var angeläget, att odlingen fortgick som på andra hemman, icke blott så att häfden å den odlade jorden uppehölls, utan att det äfven skedde nyodling. Men då man i häfdelagen ålagt jordägaren att ansvara för häfden, har man däremot ansett, att det i fråga om verkställande af nyodling var opraktiskt och i viss mån obilligt, att detta direkt ålades en jordägare, som icke själf var jordbrukare. Och därför valde kommittén i stället den utvägen, att man skulle gifva en arrendator rättighet att under vissa för jordägaren betryggande villkor å därför lämplig jord verkställa nyodling samt att få ersättning för de kostnader, som nyodlingen hade försäkat arrendatorn. På detta sätt skulle man ju mera praktiskt kunna vinna det ändamål, att äfven nyodling kunde förekomma på bolagshemman.

Nu har norrlandskommitténs majoritet och med denna äfven Kungl. Maj:t föreslagit, att en sådan rätt skall tillkomma arrendatorn, men man har därvid icke försäkrat sig om att han också kan utöfva den. Ty för det ändamålet är nödvändigt att också tillse, det jordägaren icke genom kontraktsbestämmelser kan betaga arrendatorn denna rätt. Och härför fordras, att man ger arrendatorn denna rätt ovillkorligt likaväl som rätten till betning för kreaturen och till virke för husbehof. Men enligt det förslag, som nu föreligger från Kungl. Maj:ts sida, kan ju en jordägare undkomma saken genom att endast upplåta de odlade inägora, och då har ju arrendatorn icke möjlighet att verkställa nyodling. Kommittén framhåller ock i annat sammanhang, att det nog kommer att gå så, och Kungl. Maj:t konstaterar på ett ställe med en viss tillfredsställelse, för att lugna de upprörda känslorna, att detta förslag blott är till på papperet. Jag skall emellertid icke vidare orda i denna sorgliga sak, då det nog icke lyckas att få gehör för min mening.

Men man har nu gått så långt, att man icke ansett det vara nog med att på detta sätt väsentligen fräntaga arrendatorn odlingsrätt, utan man har gjort ytterligare inskränkningar. Först och främst har Kungl. Maj:t föreskrifvit, att det icke alls får äga rum någon nyodling å mark, där ståndskog växer, och vidare har en motionär i Första Kammaren, som trodde att här en lucka blifvit öppen, hvarigenom arrendatorn möjligen skulle beredas något af den rätt, som man tillämnat honom, motionerat om och fått med sig hela utskottet att föreslå, att man icke heller skulle få odla, där det fanns ungskog.

Det är ju dock en allmän förnuftsregel, att odlingspolitik går före skogspolitik, och i alla skogsvårdslagar finnas uttryckliga föreskrifter rörande den saken. I 1903 års lag rörande vården af enskilda skogar står det, att hvad i denna lag stadgas ej skall utgöra hinder för skogsmarks uppodling till trädgård, åker eller äng. I 1894 års Gottlandslag heter det, att den af naturen till skogsbruk ägnade marken skall därtill bibehållas, där den ej kan odlas till åker eller äng. Och i 1903 års dimensionslag för Norrbottens och Västerbottens kustland finnes ett motsvarande stadgande, äfvenså i författningen rörande allmänna skogar.

Nu är det just på dessa bolagshemman man särskildt velat tillgodose det åsidosatta jordbruket, och då är det väl uppseendeväckande,

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarna.*

(Forts.)

minst sagdt, att man skall införa en sådan bestämmelse, att, så snart det växer skog å marken, den ej må uppodlas till åker eller äng. Jag anser, att detta är att fullständigt stadga motsatsen till hvad man vill, att gifva en örfil åt alla principer, som man annars följer i detta afseende och i synnerhet lagt till grund för den lagstiftning, som här föreligger.

Jag kan därför, herr talman, icke underlåta att vid denna punkt åtminstone göra det yrkande, att orden »dock ej utan jordägarens medgifvande å mark, därå finnes ståndskog eller växtligt ungskogsbestånd», utgå, så att paragrafen får följande lydelse: »Arrendatorn vare oförhindrad att å den arrenderade jorden verkställa nyodling. Utan jordägarens tillstånd» etc. Jag medgifver, att detta icke innefattar mycket i realiteten, ty jordägaren har ju som sagdt i sin hand att förekomma all nyodling genom att utarrendera blott de odlade inägorna. Men det är för att dock få bort en förhatlig och oriktig princip ur själfva lagen, som jag tillåter mig att göra detta yrkande.

Med herr Lindhagen instämde herrar *Wiklund, Kronlund, Enander, Andersson* i Baggböle och *Jonsson* i Lycksele.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag har visserligen i detta fall olika uppfattning med den föregående ärade talaren, men jag anser emellertid, att, som frågan nu ligger, måhända kammaren handlar klokast genom att antaga det af honom framställda förslaget.

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Jag kan för min del icke vara med om det yrkande, som af herr Lindhagen blifvit framställt, utan jag anser, att då arrendatorn blifvit tillerkänd så många företräden, som han blir genom denna lag, jordägaren åtminstone bör vara skyddad i fråga om sådan skogsplantering, som han verkställt.

Hvad odlingspolitiken och skogspolitiken beträffar, som herr Lindhagen så ofta talar om, medger jag gärna, att, då det gäller god mark i södra och mellersta Sverige, odlingspolitiken bör gå före skogspolitiken, men jag är alldeles förvissad därom, att nationalekonomiskt sedt mången gång skogspolitiken är att föredraga i fråga om de norra provinserna. Men därför vill jag alldeles icke motsätta mig, att jorden odlas upp och att goda hemman skapas äfven där uppe, ty detta är ju villkoret för att där skall bli en bofast befolkning. Men att gå så långt, att arrendatorn för att få odlingsbar mark skall få hugga ned ungskogen, som jordägaren kanske offrat stora penningar på att få till stånd, därutinnan kan jag icke förena mig med herr Lindhagen.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få ansluta mig till herr Åkerlunds framställning rörande denna sak, och jag finner den så mycket mera berättigad, som kronans kontrakt beträffande dess domäner uttryckligen förbjuda arrendatorn att odla utan särskildt tillstånd. Det vore ju då märkvärdigt, om man här skulle införa bestämmelser för Norrland, som kronan för egen del ej vill tåla, nämligen att arrendatorn skulle få rätt att odla bäst han

behagade och till och med, såsom den siste ärade talaren framhöll, hugga ned växtligt ungskogsbestånd, som jordägaren måhända själf med betydlig kostnad dragit försorg om. Jag tycker, att det helt enkelt vore en afvita bestämmelse, och jag kan således icke alls skänka mitt understöd åt något annat än utskottets förslag i detta fall.

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag ville endast gentemot herr Åkerlund anmärka, att där uppe i skogsbygderna så godt som öfverallt växer skog, om man undantager myrmarkerna samt kala berg. Det ligger ju i en skogsbygds natur; och det måste därför, när man vill uppmontra jordbruket genom att bereda tillfälle till nyodling, uttryckligen sägas ifrån, att odlingen skall få gå fram äfven å dessa skogsmarker. Att säga att, så snart det växer skog, ingen nyodling kan få äga rum, det strider som sagdt mot både förnuftet och vår gällande lagstiftning i alla afseenden.

För öfrigt vill jag i likhet med en föregående talare tillägga, att, då Första Kammaren så trasat sönder denna lag genom att stryka den ena bestämmelsen efter den andra, det kan ur lagens synpunkt dessutom vara nödvändigt att ha något bytesmedel i sammanjämningsafseende.

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Det är icke precis så, som herr Lindhagen säger, att det här gäller hvilken skog som helst, ty hvar och en, som känner praktiska förhållanden, måste med växtlig ungskog mena sådan, som är afsedd att blifva gröfre skog.

Å de trakter, som herr Lindhagen åsyftade, där det törhända endast växer några enstaka marträäd och buskar, lär det icke vara tal om att hindra uppodling.

Så länge det finnes så oändliga massor med goda och obearbetade myrar i de norra provinserna, må det icke behövas, att man ger sig på ungskogen, som är afsedd för återväxt. Detta är sannerligen fullkomligt onödigt, helst myrarna med mycket mindre besvär kunna förvandlas till odlad mark, hvilket jag själf sett och nog andra i kammaren, som bättre känna till dessa förhållanden, kunna bekräfta.

Jag anser, att det skulle vara i nationalekonomiskt hänseende högst betänkligt, att gå så långt som herr Lindhagen, ehuru väl jag icke tror, att däraf skulle komma någon synnerlig olycka, ty man är nog icke i allmänhet så lifvad för att odla i skogbärande mark.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Det af herr Lindhagen framställda förslaget är måhända acceptabelt med hänsyn till en blifvande sammanjämkning. Jag kan emellertid för min del icke gå med på den princip, som däri kommer till uttryck.

Förhållandena i Norrland äro ju, såsom litet hvar nog vet, sådana, att landet är mera lämpligt för skogsodling än för jordbruk, och skall man då ställa så till, att, om en jordägare lagt sig vinn om att plantera ungskog och sedan arrenderar bort den del af egendomen, där skogsdistriktet ligger, arrendatorn då skall ha rättighet att hugga ned all skogen och plöja upp marken kanske för en enda gång och sedan låta den ligga öde?

Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarna
(Forts.)

Är det en princip, som är att tillråda, om man vill, att Norrland i hufvudsak skall vara ett skogbärande land? Jag vill för min del icke godkänna den. Må kammaren göra det, men jag vill det icke.

Herr Kronlund: Herr Åkerlund talade om att man för Norrlands vidkommande borde föredraga skogspolitiken framför nyodlingspolitiken. Om herr Åkerlund hade varit konsekvent, borde han väl ha föreslagit, att all odlad jord i Norrlands skogsbygder skulle besås med skog. Nu är förhållandet det, att denna odlade jord är oändligt liten i förhållande till själfva hemmanens storlek. Där uppe kan det finnas hemman, som äro lika stora som en hel by eller socken i södra Sverige, men som i alla fall icke ha mer än en tre eller fyra tunnland odlad jord. Är det då rimligt att medelst trånga och snäfvaste bestämmelser omöjliggöra all odling däruppe i Norrland? Det är icke så, som herr Åkerlund säger, att ståndskog eller växtligt ungskogsbestånd finnes just på den jord, som är odlingsbar och som med fördel kan brukas. Och för öfrigt, jorden är sannerligen så svår att odla och denna odling förenad med så stora omkostnader och besvär, att en fattig arrendator gifver sig minsann icke in i någon skogsmark och hugger ned skogen och rifver upp marken och börjar odla jord, som icke är lämplig för odling, utan han tager naturligtvis den mark och den jord, som ligger invid hans egen odlade mark och tegar. Men om där händelsevis skulle växa skog, då är det väl orimligt begärddt, att han icke skall få odla där och att skogen där skall få stå och stänga all odling. De, som resonera så, ha säkerligen aldrig varit i Norrland, aldrig skådat förhållandena däruppe, aldrig sett eller lärt känna dessa fattiga förtryckta arrendatorer och den eländiga ställning, som de ha. Genom de förslag, som nu framställts, har man åtminstone velat göra deras ställning människovärdig, men för hvarenda snävfaste paragraf, som vi skapa till, göra vi detta arbete och dessa sträfvanen omöjliga.

Det är af dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till det förslag, som af herr Lindhagen här framställts.

Häruti instämde herrar *Hörnsten* och *Bromée* i Billsta.

Herr vice talmannen: Herr talman! Den nu föredragna paragrafen har följande lydelse: »Arrendatorn vare oförhindrad att å den arrenderade jorden verkställa nyodling, dock ej utan jordägarens medgifvande å mark, därå finnes ståndskog eller växligt ungskogsbestånd. Utan jordägarens tillstånd må arrendatorn ej å fastighetens ägor svedja eller verkställa bränning af jord.» Enligt herr Lindhagens yrkande, om jag rätt uppfattade det, skulle paragrafen få följande lydelse: »Arrendatorn vare oförhindrad att å den arrenderade jorden verkställa nyodling. Utan jordägarens tillstånd må arrendatorn ej å fastighetens ägor svedja eller verkställa bränning af jord.»

Herr Lindhagens yrkande innefattar alltså, att arrendatorn skulle vara berättigad att fälla ned ungskog, huru vacker den än vore. Det må nu vara sant, att växligt ungskogsbestånd kan för tillfället vara af litet värde, men det är dock ett skogsbestånd, och huru vackert det

än vore, skulle, som sagdt, arrendatorn kunna få hugga ned det under förebärande, att han ville uppodla jorden.

Om man emellertid besinnar, att skogen ju i allmänhet har ett högt värde och att särskildt detta är fallet hvad Norrland beträffar, måste jag säga, att det förefaller mig högst underligt, att ett sådant yrkande kunnat komma just från det hållet. Herr Lindhagen har ju eljest alltid arbetat för skogsåterväxten i vårt land och därvidlag, det erkänner jag gärna, gjort mycket goda insatser, men denna gång tyckes det mig, som om han helt och hållet arbetar mot sig själf, när han nu vill medverka till en sådan lydelse af denna lag, att det skall blifva möjligt för arrendatorerna å bolagens egendomar i Norrland att förstöra ungskogen, icke allenast hvad man nu menar med vanlig ståndskog, utan också växtligt ungskogsbestånd. Jag undrar, om det kan vara rätt att komma med ett sådant förslag, äfven om man gör det med tanke på en sammanjämningspolitik — jag kan väl förstå, att det är sådan, som ligger bakom detta yrkande, men jag kan i alla fall icke gärna för min del förlika mig därmed.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till paragrafen med den lydelse, som af utskottet här blifvit föreslagen.

Herr Åkerlund: Jag vill endast säga herr Kronlund, att jag hyser lika stort deltagande för dessa fattiga arrendatorer och andra fattiga människor som någonsin han, men jag vill icke ställa så till att de bolag, som ha, sorgligt nog, blifvit stora jordägare däruppe i våra nordliga provinser, komma i frestelse att öfverlåta sina egendomar till utlåningar, och det kanske förr än vi tro, därför att vi göra deras tillvaro rent af odräglig. Jag vill, att vi skola söka skipa någorlunda rättvisa åt alla håll.

Hvad själfva saken angår, vill jag påvisa, huru orimligt det kan komma att gå till, om en arrendator får rätt att hugga ned ungskog. Han kan ju då hugga ned en tio, tolf, femton tunnland ungskog och säga, att han skall odla där. Men sedan låter han alldeles bli att odla. Hvad ståndar han då för ansvar? Inte det ringaste. Men skogen ligger där nedhuggen och marken öde, och det kan väl icke vara nationalekonomiskt riktigt. Nej, låt arrendatorn odla, där det är för odling tjänlig och god mark, då gör han gagn både för sin hembygd och sitt fosterland.

Det har ju för öfrigt under en 20, 30 års tid talats om — och jag har själf sett det — att däruppe i Norrland finnas oändliga vidder, lämpliga för odling, där det icke växer någon skog. Det må så vara, att det kostar penningar att utdika sådana stora myrar, men jag är gärna med om att staten träder emellan och lämnar anslag till dylika företag.

Men, som sagdt, jag protesterar ovillkorligen emot en sådan lag, som berättigar arrendatorn att hugga ned en sådan förmögenhet för framtiden, som växtlig ungskog representerar.

Herr *Lundell* instämde häruti.

Herr *Lindhagen*: Jag anser mig böra upplysa om att denna

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarna.
(Forts.)*

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

paragraf står i samband med stadgandet uti § 11. Norrlandskommittén har nämligen tänkt sig saken så, att arrendatorn skulle ha ersättning äfven för nyodlingar, och då kommer han naturligtvis icke att nyodla under sådana förhållanden, att han icke också får ersättning därför. Men för att han skall kunna få ersättning för gjorda nyodlingar, är hans förehafvande i den vägen omgärdadt med vissa garantier, som stå uppräknade i § 11. Där heter det: — — — — »dock att ersättning för nyodling ej utgår, med mindre jordägaren lämnat skriftligt samtycke till nyodlingen eller arrendatorn före dess företagande hos jordägaren anmält sin afsikt att odla samt därvid angifvit platsen och de ungefärliga gränserna för det tillämnade odlingsområdet äfvensom genom intyg af behörig person styrkt, att området lämpar sig för odling. Behörig att utfärda intyg, som nu sagts, är i statens eller hushållningssällskaps tjänst anställd landtbruksingeniör, agronom eller jordbrukskonsulent, så ock annan, som Konungens befallningshafvande tillerkänt behörighet därtill.» Det är under dessa villkor som ersättning för nyodling kommer till stånd.

För öfrigt vill jag gentemot herr vice talmannen säga, att herr vice talmannen tyckes förutsätta, att man skall intressera sig antingen endast för jordbruk eller också endast för skogsbruk. Jag för min del intresserar mig lika mycket för bägge dessa saker, och därför kan icke mitt skogsvårdsintresse gå så långt, att jag vill, att det skall växa skog äfven på de odlade ägorna eller på god jord, som väl lämpar sig för odling. Jag anser nämligen, att man får en vida större inkomst genom att odla jorden och draga en årlig afkastning ur densamma, än om man väntar på afkastningen kanske 100 år i stöten, som man måste göra i skogshållningen.

Detta är den uppfattning, som ligger till grund för det af kommittén i denna punkt förordade stadgandet.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Det är nog så, att vi litet hvar icke i allmänhet äro just så benägna för att antaga några undantagslagar, men det kan ju vara förhållanden, som göra, att man anser, att en undantagslag måste antagas.

Utskottet har nu här framlagt de bestämmelser, som utskottet ansett vara nödvändiga för Norrlands kultivering. Men å andra sidan ha vi inom utskottet sökt att icke gå för långt i detta fall, utan ledstjärnan för oss har varit den, att vi skulle gå en gyllene medelväg mellan de olika intressena. Nu har det emellertid, såsom herrarne nog hört, gestaltat sig så, att Första Kammaren afslagit ett par af de allra väsentligaste paragraferna i denna lag, ett par paragrafer, utan hvilka hela denna lagstiftning absolut omöjliggöres. Jag har därför mycket små förhoppningar om att lagen skall kunna bringas igenom, åtminstone i något nämnvärdt godt skick. Men det finnes väl ännu en möjlighet därtill, och det är genom att ställa så till, att man vid en blifvande sammanjämkning kan åstadkomma någonting godt eller ungefär någonting likartadt med hvad utskottet här föreslagit, och det är därför, ehuru jag anser att utskottet äfven i denna punkt har såsom alltid försökt hålla en gyllene medelväg, som jag tror, att, om vi verkligen vilja få till stånd en lag, som i sin helhet verkar godt, vi handla

klokast, om vi följa herr Lindhagen och bifalla det yrkande, som han här framställt.

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.*

(Forts.)

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Herr Lindhagens resonemang skulle nog vara riktigt, om man alltid kunde påräkna att få om-dömesgilla och samvetsgranna arrendatorer. Men det kan hända, att man därtill i stället får personer, som af okunnighet eller tanklöshet hugga ned skogen, och att sedan själfva odlingen blir sådan, att afkastningen icke betäcker de kostnader, som nedlagts på odlingen. Under sådana förhållanden synes det mig vara uppenbart, att det är nationalekonomiskt vanvettigt att gå med på herr Lindhagens resonemang, och därför ber jag att få förena mig med dem, som yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Rödsta.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Albert Petersson: Jag skall tillåta mig att göra en anmärkning med anledning af hvad herr Lindhagen nyss yttrade.

Han sade, att § 21, om hvilken nu debatteras, borde läsas i sammanhang med § 11, och att således, såvidt jag förstod honom rätt, en arrendator, som ville odla, måste skaffa sig ett utlåtande af landtbruksingenjör, agronom eller jordbrukskonsulent o. s. v. angående företagets lämplighet. § 11 innehåller emellertid endast, att arrendatorn, om han vill ha ersättning vid slutet af arrendetiden för af honom verkställd nyodling, skall begagna där angifna sätt för att konstatera, att odlingslägenheten är lämplig. Såvidt jag förstår, hänger icke § 11 i detta hänseende tillsammans med § 21 eller utgör något hinder för arrendatorn — om man nämligen tager bort det korrektiv, som nu förefinnes i § 21 — att hugga ned ungskog under uppgift eller förvändning, att han vill odla där.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, proposition först på godkännande af utskottets förslag till förevarande paragraf och vidare på godkännande af det förslag till lydelse af paragrafen, som under öfverläggningen framstälts af herr Lindhagen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förslag till 21 § i lag innefattande vissa bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det förslag till lydelse af

Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.

nämnda paragraf, som under öfverläggningen framställt af herr Lindhagen.

(Forts.)

Voteringen utföll med 104 ja mot 73 nej; hvadan utskottets förslag af kammaren godkänts.

Kungl. Maj:t hade hemställt, att 22 § skulle erhålla denna lydelse: Finnes ej å den arrenderade jorden erforderligt bete för de hästar och nötkreatur samt får, som kunna vinterfödas därå, och utgör denna jord allenast visst område af en jordägaren tillhörig fastighet, vare arrendatorn berättigad till nödigt bete jämväl å öfrig skog eller utmark, som hör till fastigheten; dock att därvid må af jordägaren undantagas mark, hvarå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som af betesrätten skulle lida märkligt intrång.

Däremot hade utskottet föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

Finnes ej å den arrenderade jorden erforderligt bete för de hästar och nötkreatur, som kunna vinterfödas därå, och utgör denna jord allenast visst område af en jordägaren tillhörig fastighet, vare arrendatorn berättigad till nödigt bete jämväl å öfrig skog eller utmark, som hör till fastigheten; dock att därvid må af jordägaren undantagas mark, hvarå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som af betesrätten skulle lida märkligt intrång.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Eriksson i Rödsta yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig att yrka afslag å utskottets förslag och bifall till Kungl. Majts förslag i denna punkt.

Herr Öberg: Herr talman! Som herrarne finna af den föredragna paragrafen, har utskottet uteslutit ur Kungl. Maj:ts förslag rättigheten för arrendatorsbefolkningen, som nu tänkes komma till stånd i Norrland genom antagande af detta förslag, att å icke arrenderad mark beta får. Det förefaller mig, som skulle det varit vida lyckligare, om Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende blefve af Riksdagen antaget, emedan jag förmenar, att man genom att från denna rättighet utesluta fåren skulle beröfva nyssnämnda arrendatorsbefolkning i Norrland ett af dess icke alltför många existensmedel. Ty fåren kunna ju utfodras af det hö, som kan slås i backar och dalgångar, ett foderslag, som med fördel kan användas för utfodring af fåren och för den skull kan sägas icke blifva för arrendatorsbefolkningen så värst dyrbart, då detta höslag icke med samma fördel kan användas för den öfriga kreatursbesättningen, enär detta foder är för svagt. Men skulle nu utskottets förslag bifallas och denna förmån att äga rätt till bete äfven för fåren för arrendatorerna utgå, så blefve de beröfvade möjligheten att medelst detta billigare fodermedel utfodra sina fårkreatur. Dessutom synes mig, som om rätten att beta och följaktligen ha fårkreatur är för den norrländska arrendatorsbefolkningen äfven ur den synpunkten

af behovet påkallad, att man i dessa kalla, nordliga trakter behöfver fåren för ullens skull. Ty af fårens ull kan man, som hvar man vet, tillverka sig de varma vinterkläder, som i denna nordliga landsända alltför väl behöfvas, och detta vill förefalla mig såsom varande en synpunkt, som man äfven bör taga i betraktande. Då jag dessutom icke kan tillmäta så stor betydelse åt det påståendet, som utskottet velat framhålla, nämligen att fåren skulle göra så ofantligt stor skada på skogsmarker genom att toppa skogsplantorna. Och då de skäl, som speciellt norrlandskommittén äfvensom Kungl. Maj:t anført för att i nu andragna förslag bibehålla rätten för den norrländska arrendatorsbefolkningen att beta får sommartiden jämväl å ej arrenderad mark, synas mig vara talande, så håller jag före, att det är klokast att antaga Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka afslag å utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts.

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.
(Forts.)*

Herr Åkerlund: Herr talman! Det har icke varit min mening att i hvarje fall förmena arrendator att beta får på icke arrenderad mark. Om markerna ligga tillsammans, såsom de i de flesta fall göra, så kommer det naturligtvis ej i fråga, att jordägaren hindrar arrendatorn att släppa ut fåren äfven på den icke arrenderade marken, sådan rätt tillkommer ju där äfven andra än arrendatorn. Men om skogsägaren har en skogsodlad äga för sig och arrendatorn vill på den taga bete för får, så måtte väl jordägaren i all rimlighets namn ha rättighet att vägra detta. Hvar och en, som känner till fåren, måste medgifva, att de äro svåra skadedjur på ungsbogen.

Herr Widén: Herr talman! Med denna paragraf förhåller det sig så, att Första Kammaren afslagit paragrafen helt och hållet. Efter mitt förmenande innebär detta beslut af Första Kammaren en mycket stor oegentlighet. Om vi tänka på, hurudana förhållandena i Norrland äro, så är nästan allt bete där, åtminstone allt bete i högre belägna trakter, gemensamt skogsbete: alla ägare i en viss by, kanske i flera byar, bilda en gemensamhet, som tillsammans ha betesrätt på skogarna. När sålunda här föreskrifves, att, om å den arrenderade jorden erforderligt bete icke finnes, och denna jord utgör allenast visst område af en jordägaren tillhörig fastighet, arrendatorn skall vara berättigad till nödigt bete jämväl å öfrig skog eller utmark, som hör till fastigheten, så är detta alldeles nödvändigt, för så vidt han skall kunna föda några kreatur. Att förbjuda arrendator att beta kreaturen på skogsmark, som bolaget äger del i, det är enligt min uppfattning det samma som att säga, att han icke får ha några kreatur, ty han måktar icke föda kreaturen inne hela året om. Så förhåller det sig däruppe.

Hvad nu beträffar bete för får, så har jag varit med om utskottets förslag, ehuru jag för min del icke haft något mot att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, då jag tror, att detta med hänsyn till förhållandena i Norrland icke betyder så mycket för skogsåterväxten. Om andra hemmansägare i byn än bolag ha rätt att släppa fåren på gemensamma betesmarker på skogen, så är det icke heller mer än rätt, att arrendatorn äfven skall få släppa dit sina får.

Nu har genom denna paragraf, sådan utskottet tillstyrkt den, för-

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.*

(Forts.)

bjudits en bolagsarrendator att släppa ut sina får på gemensam betesmark, för så vidt den tillhör bolaget. Och därest sådant förbud verkligen kan upprätthållas — hvilket jag emellertid icke tror att det kan — så skulle det verka högst obilligt. Nu tror jag visserligen, som sagdt, att det icke kan upprätthållas och att det därför icke gör så mycket, huru man stadgar, men jag anser dock, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del är bättre. Kommer nu härtill, att Första Kammaren afslagit hela paragrafen, afslagit hvad som enligt min uppfattning utgör en absolut nödvändig förutsättning för att arrendeegendom däruppe skall kunna skötas, så synes mig att i afseende på denna paragraf flera skäl föreligga att taga Kungl. Maj:ts förslag. Jag förenar mig därför med dem, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag tog mig nyss friheten säga, att, om en arrenderad jord gränsar till jordägarens öfriga skogsmark och arrendatorn begär att där få släppa ut sina får på bete, detta säkerligen sällan skulle nekas honom. Men om det t. ex. skulle finnas en holme i sjön och ett bolag nedlagt stora summor för att åstadkomma ungskog där — skulle det då vara riktigt att tillåta arrendatorn att släppa dit en skock af dessa skadedjur, som man måste erkänna att fåren äro då de komma åt ungskog? Det vore icke riktigt.

Jag är icke ängslig, hvilket beslut som än kommer att fattas, men jag tycker, att jordägaren borde tillerkännas rättighet att i sådana fall behålla skogen för sig.

Herr Wiklund: Herr talman! För min del är jag af den meningen, att det norrländska skogsbetet är af så stort värde, att det rent af vore slöseri, därest man skulle försöka att hindra tillvaratagandet af detsamma. Ett sådant slöseri skulle i väsentlig mån uppstå, för den händelse man förbjöde arrendatorer att för nötkreatur använda detta skogsbete, och i viss mån skulle äfven förhållandet blifva enahanda, därest man förbjöde arrendatorerna att använda betet för fårkreatur. Jag tror för min del, att det skulle vålla arrendatorerna ett mycket stort afbräck i deras näring, om de icke tillerkändes denna rättighet. Ty det är ju gifvet, att fårkreaturen äro af ett synnerligt stort värde för dessa arrendatorer, som i regel endast hafva ett par nötkreatur, men desto flere småkreatur.

Herr Åkerlund sade, att arrendatorerna ju vore oförhindrade att beta fåren på de marker, som de arrenderade. Ja, det är klart. Men, när man vet, att jordägarne icke arrenderat ut annat än de odlade inägora, så frågar jag: hvar skola arrendatorerna då beta sina kreatur?

Det är klart, att om kreaturen skola stallfodras hela året om i Norrland, får en arrendator kanske lof att minska sin kreatursbesättning till högst hälften, därest han icke får rätt till skogsbete. Då härtill kommer, att Första Kammaren afslagit hela paragrafen och således afslagit all rätt för arrendatorerna till bete, finner jag däruti ytterligare skäl för denna kammare att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Jag yrkar därför afslag på utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts.

Med herr Wiklund instämde herrar *Hörnsten* och *Andersson* i *Angående arrendelag för Norrland och Dalarne.*
Baggböle.

Herr Widén: Herr talman! Jag skall endast be att herrarne tänka på hvad som verkligen står i denna §. Ty utaf herr Åkerlunds yttrande vill det synas, som om han i själfva verket hade en viss missuppfattning därutaf. Det står nämligen här:

»Finnes ej å den arrenderade jorden erfordrerligt bete för de hästar och nötkreatur, som kunna vinterfödås därå, och utgör denna jord» — d. v. s. den utarrenderade jorden — »allenast visst område af en jordägaren tillhörig fastighet, vare arrendatorn berättigad till nödigt bete jämväl å öfrig skog eller utmark, som hör till fastigheten».

Därutaf följer naturligtvis, att arrendatorn — om denna bestämmelse icke funnes — icke skulle vara berättigad till bete å öfrig skog eller utmark, för så vidt bolaget äger del i densamma. Detta lär heller icke kunna afhjälpas därigenom, att han skickar öfver kreaturen till en jordägare, som har del i utmarken. Ty arrendatorn får ändå icke större rättighet till bete för sina kreatur, såvidt jag förstår. Det är enligt min mening nödvändigt, att paragrafen finnes, för att en arrendator skall hafva rätt att beta sina kreatur å gemensam utmark, för så vidt den tillhör det bolag, som arrenderat ut jorden till arrendatorn. Eljest skulle det, efter mitt sätt att läsa paragrafen, vara förbjudet för honom att beta kreaturen å sådan utmark. Gör han det ändå, ja, så är det en annan sak, men *rätten* saknar han; och det kan vara betänkligt nog.

Hvad beträffar det förhållande, som taltes om, att jordägaren verkställt skogsodling t. ex. på en holme — eller hvilken skogsodling som helst för resten — som han vill skydda, så har han ju enligt denna § rättighet att taga undan den från upplåtelsen till arrendatorn.

Liksom jag förut här i kammaren under behandlingen af denna lag framhållit, vill jag ännu en gång upprepa, att man icke kan lägga samma synpunkter på förhållandena i Norrland, som herrarne äro vana att i detta hänseende lägga på förhållandena i det sydligare Sverige. Ty i Norrland råda alldeles säregna förhållanden, speciellt med afseende å betesrätten, såsom också herr Wiklund i sitt yttrande påvisade. Det går verkligen icke an att här inlägga samma synpunkter som i de sydligare delarna af riket.

Jag vill erinra om att, då skogslagarne år 1903 voro före, Kungl. Maj:t hade föreslagit en ändring i stängselförordningen af innehåll, att om en jordägare verkställde skogsodling på särskildt utmärkt område, som tillhörde honom, skulle vederbörande djurägare hafva skyldighet att hålla sådan vård om sina kreatur, att de icke gjorde skada på skogsodlingen. Gentemot detta höjdes bestämda protester från representanter för Dalarne och äfven, som jag vill minnas, för vissa öfriga delar af landet. Och den ifrågavarande bestämmelsen blef också utsluten. Det som här föreslagits om betesrätt åt bolagsarrendatorer står i full öfverensstämmelse med hvad 1903 i detta stycke förekom. För min del är jag öfvertygad om att det är nödvändigt, med hänsyn till förhållandena i Norrland, att medgifva denna betesrätt; och det synes

Angående arrendelag för Norrland och Dalarne.
(Forts.)

*Angående
arrendelag
för Norrland
och Dalarne.*

(Forts.)

mig, som om man utan den ringaste fara borde kunna medgifva densamma äfven för får.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag har icke hört någon enda i denna kammare vilja göra gällande — och allra minst jag — att betesrätt icke skulle följa med utarrenderad jord. Detta är en solklar sak. Men hvad äfven vi, som icke varit i Norrland, finna vara absolut nödvändigt, *det* är, att småkreaturen icke böra få gå in och förstöra skogen hvar som helst för jordägare. Det är visserligen sant, att jordägaren, ifall han vill skydda skogen, har rätt att taga undan densamma. Men då måste han också ombesörja inhägnad. Och herrarne veta, hvilken ofantlig skillnad i stängsel, som erfordras för att utestänga får eller andra kreatur.

Jag begärde emellertid ordet för att förklara, att jag, lika litet som någon annan i denna kammare, är till freds med att Första Kammaren just har afslagit denna, för arrendatorerna kanske viktigaste paragraf i hela lagen.

Herr Ström: Herr talman! Jag vill icke förlänga diskussionen, men jag har endast velat framhålla en omständighet i detta fall. Så länge som vi hafva den gällande stängselförordningen, hvilken innehåller den bestämmelsen, att all mark, som icke är inhägnad, anses vara till gemensamt mulbete upplåten, är det alldeles tydligt, att, om arrendatorerna nu skulle förbjudas att låta sina kreatur beta på en del af den mark, som bolaget råår om, den enskilde jordägaren bredvid under alla förhållanden kan utsläppa sina kreatur att beta på den marken. Det synes mig därför, som om ytterst litet vore vunnit med att förbjuda arrendatorerna att släppa ut sina kreatur, då grannen, som äger jord intill, ovillkorligen har rätt att släppa dit sina kreatur.

Af det skälet anser jag det vara klokast att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, till hvilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Jonsson i Lycksele: Herr talman, mina herrar! Herr Åkerlund har här sökt framhålla, att, då andra delägare i byn, som icke vore arrendatorer, hade rätt att släppa sina kreatur på bete, så skulle däraf vara en gifven följd, att äfven arrendatorerna hade enahanda rätt. Detta kan ju vara riktigt i de byar, där det finnes delvis bolags- och delvis enskilda hemman. Men jag vill påpeka, att det finnes flera byar, som ägas uteslutande af bolag. Och med afseende å dessa byar blir det en annan sak. Där bestämma bolagen helt och hållet, huru arrendatorerna få göra i detta fall. Vidare finnes det en hel massa små byar, spridda här och där och med enstaka bebyggare.

Herr Åkerlund har nu ytterligare sagt, att arrendatorn kan höra sig för och släppa sina kreatur på en annan bys ägor, om han blir nekad betesrätt utaf bolaget. Men det är icke så lätt att föra sina kreatur milsvägar — ty det är godt om mil i Norrland; Norrland är icke så tätt bebyggt som södra Sverige. För öfrigt hafva bolagen just i dessa enskilda byar redan börjat tillämpa denna inskränkning, att bolagsarrendatorerna icke få hafva några småkreatur, just med hänsyn därtill att de skulle göra skada å skogsbeståndet. Detta har ju i sin

ordning medfört, att åtskilliga blifvit tvungna att helt och hållet afstå från att hafva dessa småkreatur. Och detta är till stor skada för Norrland. Ty dessa småkreatur behöfvas, såsom herr Öberg också påvisade, så ofantligt väl för Norrland. Det finnes en hel massa grässlåg, som med fördel kunna användas för fårkreaturen, men som icke kunna användas till nötkreaturen.

Angående arrendelag för Norrland och Dalarna.
(Forts.)

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats afslutad samt herr tal-
mannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blef
Kungl. Maj:ts förslag af kammaren godkändt.

23—31 §§ samt rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i *punkten 1:o*) förklarades besvarad genom
kammarens här ofvan omförmälda beslut.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vidare förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 61, i an-
ledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående
förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarna, dels
ock två med anledning af denna proposition afgifna motioner.

Genom en den 9 nästlidne april dagtecknad proposition, hvilken
af båda kamrarna till lagutskottet hänvisats, hade Kungl. Maj:t, under
åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen
förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bi-
fogadt förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å jordbruk
i Norrland och Dalarna.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling
förehåft en inom Andra Kammaren af herr *C. A. Lindhagen* jämte tjugufem
bland representanterna i kammaren för Norrland och Dalarna i an-
ledning af propositionen afgifven, till utskottet hänvisad motion, n:o 254.

Sedan utskottet i ärendet fattat beslut, hade inom Första Kam-
maren af herr *E. A. Enhörning* m. fl. i anledning af propositionen
afgifvits en till utskottet hänvisad motion, n:o 73.

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen måtte — under förklarande att Kungl. Maj:ts
förevarande proposition icke kunnat i oförändradt skick godkännas —
i anledning af propositionen och herr Lindhagens m. fl. motion för
sin del antaga ett vid utlåtandet fogadt förslag till lag angående före-
kommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarna;

Förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarna.

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfd å
jordbruk i
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

2:o) att herr Enhörnings m. fl. motion måtte anses besvarad genom hvad utskottet under 1:o) här ofvan hemställt.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:
herrar *C. A. Sjöcrona* och *J. A. Lilliesköld*;
herrar *G. Andersson*, *F. A. H. Hedenstierna*, *E. L. Petersson*, *A. H. Fahlén*, *T. A. Magnuson* och *Åkerlund*, som yrkat, att den kungl. propositionen icke måtte af Riksdagen antagas;
herr *C. D. T. Uppström*;
herr *Lindhagen*; samt
herr *Ersson*.

Punkten 1:o).

På hemställan af herr talmannen beslöt kammaren, att det i punkten innefattade lagförslaget skulle paragrafvis föredragas med början vid ingressen och att vid behandlingen af den först föredragna delen diskussionen skulle få röra sig om lagförslaget i dess helhet.

Ingressen.

Godkändes.

Härefter yttrade

Herr vice talmannen: Äfven här tillåter jag mig att göra samma yrkande, som jag gjorde vid föredragningen af det näst föregående lagförslaget, nämligen, att endast paragrafernas nummer må behöfva nämnas, men att paragraferna icke må behöfva uppläsas i annat fall än då sådant särskildt begäres.

Hvad herr vice talmannen sålunda föreslagit bifölls af kammaren.

Efter föredragning af 1 § begärdes ordet af

Herr Ersson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne finna, har jag reserverat mig mot utskottets utlåtande utan att angifva några skäl för min reservation. Jag skall därför be att nu få angifva några sådana skäl, i hvad de äro olika öfriga reservanters.

Det kan icke förnekas, att icke en häfdelag är nyttig, för att icke säga nödvändig; men det bär mig emot att vara med om att stifta en lag, hvilken icke skall träffa alla, som komma i kollision med lagen. Den här föreslagna lagen är afsedd att träffa endast *en* kategori af jordägare, nämligen bolagen; och den träffar endast *en* kategori af jordbrukare, nämligen bolagens arrendatorer. Enligt hvad jag vet, finnes det emellertid äfven enskilda personer, som icke sköta sina jordbruk bättre än hvad bolagsarrendatorerna göra; och hvarför skall den ene hafva större rätt att försumma att bruka sin egendom till samhällets bästa än den andre? Det är det, jag icke kan vara med om.

Det finnes vidare sådana fall äfven i öfriga delar af landet. Det

finnes ju där jordbrukare, själfägande personer, som sköta sina egendomar så dåligt, att de mycket väl kunde behöfva en sådan här förmyndare; men sådana jordbrukare kommer man icke åt enligt utskottets förslag. Kungl. Maj:ts förslag är i den delen bättre. Jag skulle kunna anföra exempel, som bestyrka detta; men jag skall icke upptaga kammarens tid därmed. När vi nu hafva antagit an arrendelag, som gäller för hela landet, hvarför skall man då icke också kunna få en häfdelag, som gäller för hela landet? Jag har icke kunnat vara med om detta; och jag är icke ensam om den tanken. Sålunda heter det å sid. 11 i utskottets betänkande: »Men då lagen grundar sitt berättigande på den skada för det allmänna, som förorsakas af en svårare vanhäfd, samt denna skada är lika stor, i hvars hand än den vanhäfdade hemmanet må befinna sig, synes mig följdriktigheten kräfva, att, såsom af reservanter inom kommittén» — nämligen norrlands-kommittén, som här åsyftas — »samt af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands och Norrbottens län påyrkats, lagen utsträcker att gälla all i enskild ägo varande jord». Säsom synes, är jag icke ensam om min åsikt, äfven om jag varit ensam inom utskottet.

Förslag till lag angående förekommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Det finnes åtskilliga arrendatorer, spridda öfver hela landet, nämligen arrendatorer af kronodomäner och ecklesiastika boställen, hvilka redan nu äro underkastade en häfdelag, hvilken går under namn af ekonomisk besiktning. Jag tror, att den anordningen har utträtt mycket godt; och enligt mitt förmenande skulle denna lag vara tillämplig äfven på här ifrågavarande arrendatorer, låt vara att den skulle behöfva modereras rätt mycket.

Jag anser visserligen icke, att ett sådant tvång, som de ekonomiska besiktningarna medföra, skulle utöfvas mot alla; men den lagen skulle kunna uträtta bra mycket, om den i en förenklad form här blefve tillämpad. Det väcktes också vid 1898 års riksdag af herr Emthén motion om att en sådan lag skulle införas; men då hägrade den så kallade förbudslagen såsom det enda saliggörande och tillfredsställande. Jag sökte äfven då så godt jag kunde att inom lagutskottet försvara detta förslag, men fick intet understöd. Jag har icke heller fått något understöd inom lagutskottet i år; och jag har därför börjat att undra om jag har orätt. Därför lade jag mig icke i diskussionen om det nu föreliggande lagförslaget, utan utskottet fick stilisera det bäst det ville. Emellertid hafva vi fått den där förbudslagen efter sju mödor och åtta bedröfvelser; men nu har man funnit, att hvad den innehåller icke är nog, utan nu vill man hafva andra lagar till att stödja förbudslagen med.

Jag anser, att det nu föreliggande lagförslaget är alltför sväfvande och kan tolkas godtyckligt på olika sätt af olika personer. Det står till exempel i 1 §: »Finnes å fastighet på landet, tillhörig bolag eller förening för ekonomisk versamhet, åker och äng af den omfattning, att själfständigt jordbruk därå kan idkas, må fastigheten ej så användas, att jordbrukets afkastningsförmåga uppenbarligen äfventyras.»

Det förefaller mig, som om dessa ord skulle kunna tolkas på flera vis, allteftersom den person, som skall tolka dem, vill hafva det.

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfd å
jordbruk i
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Komma vi sedan till 2 §, så står det där, att det skall tillsättas en kommission, benämnd jordbrukskommission och bestående af ordförande och två ledamöter, hvilka samtliga utses för en tid af tre år. Jag antager, att denna kommission blir tillsatt af Kungl. Maj:t och kommer att hafva sitt säte i länsresidensstäderna. Det står i lagen ingenting taladt om några kompetensvilkor för ledamöterna i dessa kommissioner. Jag förmodar, att kommissionerna komma att bestå af tjänstemän, som hafva tjänster förut och som få den här tjänsten på sidan, väl aflönad naturligtvis; men huruvida dessa personer äro kompetenta att bedöma ett jordbruks vanhäfd eller icke, det blir en annan sak.

Enligt lagförslaget skall vidare, om det inkommit anmälan om att jordbruk är utsatt för vanvård — det står icke omnämndt, hvem som skall lämna sådan anmälan; det kan till exempel vara en person, som har ett ondt öga till en arrendator — jordbrukskommissionen, som vet om ingenting, skicka ut tre personer att hålla syn på stället, personer, som kommissionen kanske icke heller känner. Öfver syneförrättningen skola dessa personer upprätta ett syneinstrument, hvilket denna kommission sedan skall bedöma och hvaröfver den har att fatta beslut, som måhända, om så synes kommissionen påkalladt, till och med kan leda till anställande af åtal. Jag tycker dock, att detta går litet för långt.

Det talas visserligen i 3 § om, hvilka synemän det skall vara; det kan väljas »landtbruksingenjör, länsagronom eller jordbrukskonsulent». Jag förmodar, att om i residensstäderna, där dessa kommissioner sitta, det finnes någon sådan tjänsteman, som är ledig, han nog blir förordnad att vara med om ifrågavarande syner. Att dessa syner och tillställningar komme att kosta bra mycket penningar, det är jag också öfvertygad om; och det lär väl blifva arrendatorerna, som komma att i sista hand få betala det. Det står visserligen, att jordägaren skall betala kostnaderna; men bolagen lära väl icke sakna utvägar att komma ifrån böter och andra vanhäfdsfordringar. Det kan, såsom jag hört uppgifvas, vid sådana tillfällen ske på många sätt; och de, som hafva förmåga och äro öfvade i att öfva gästvänlighet, lära mycket lätt komma undan sådana här påföljder.

Jag sade, att lagen var tånjbar och otydlig; men när man kommer till 6 §, där talas det ett tydligt språk. Där säges, att det skall dömas till böter, enligt Kungl. Maj:ts förslag af minst 200, högst 2,000 kronor; men utskottet har tyckt, att detta var ett öfvermått af tydlighet, och har nedsatt böterna till minst 50, högst 1,000 kronor. Om det skulle gå så olyckligt för en arrendator, att han skulle bli dömd att böta, icke får han väl därigenom bättre förmåga att häfda sin jord; utan han skulle väl efter mitt förmenande bli ännu fattigare, och egendomen skulle kanske bli ännu magrare än förut. Det är min tanke om saken.

Det är ju godt och väl, att det står i 8 §, som kanske är den mest besynnerliga af alla paragraferna, att, där jordägaren finnes vara på grund af fattigdom eller annan giltig orsak urståndsatt att afhjälpa vanhäfden, denna lag icke skall äga tillämpning. Jag föreställer mig, att dessa sågverksbolag icke skola komma i sådan fattigdom, att de

icke skola hafva förmåga att häfda sin egendom. Skulle så inträffa, så tror jag, att man icke har mycket skäl att afundas sågverksrörelsen.

Det är ju lyckligt, att de försumlige i händelse af fattigdom icke skola fällas till böter; men det står i sista paragrafen, den 12:te, att mål af ifrågavarande slag, som anhängiggöres vid domstol, skall behandlas i den för brottmål stadgade ordning. Om nu en arrendator har den olyckan att blifva fattig — och det kan han bli, äfven om han är den allra utmärktaste karl; ty, såsom vi alla veta, kan jordbruket lätt slå fel — så skall han behandlas inför lagen som en brottsling. Jag frågar: hvem skall, efter en sådan lag, våga att taga ett sågverksbolagshemman på arrende? För min del skulle jag icke våga mig på det, utan föredraga att arbeta för dagspenning och få min lön för hvar dag framför att underkasta mig något sådant.

Om jag äfven nu blir ensam i kammaren, såsom jag blifvit i utskottet, så skall jag, då jag icke känner de norrländska förhållandena närmare, öfverlämna afgörandet åt de norrländske representanterna här i kammaren, hvilka bättre känna till förhållandena däruppe. Är det så, att de anse, att den här lagen är bra, och de vilja antaga densamma, så gärna för mig. Jag skall icke framställa något yrkande; och jag kan icke heller framställa något yrkande på min tanke, eftersom den icke föreligger i form af någon motion eller något sådant. Men för den händelse någon annan skulle framställa ett yrkande och begära votering, då skall jag, herr talman, rösta för afslag på den här lagen; ty jag kan icke med den och jag tycker icke om den.

Vidare anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Albert Petersson: Jag skall be att få upptaga den fråga, som den siste ärade talaren berörde, nämligen frågan om den olika lydelse, som förevarande paragraf har i Kungl. Maj:ts och i utskottets förslag, och ber jag att därvid få angifva de skäl, på grund af hvilka enligt mitt förmenande Kungl. Maj:ts förslag i denna del har företräde framför utskottets. Jag vill då först nämna, att de olika lydelserna varit ifrågasatta redan från början. Inom kommittén önskade pluraliteten den formulering af paragrafen, som utskottet föreslagit, hvaremot reservanter företrädde den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t i sitt förslag intagit. Sedermera har bland de myndigheter, som haft att behandla lagen, Konungens befallningshafvande i två län förordat det förslag, som Kungl. Maj:t upptagit, medan Konungens befallningshafvande i ett län, nämligen Jämtlands, föredragit kommitténs formulering. Äfven inom högsta domstolen har det varit skiljaktigheter och likaså inom regeringen, som herrarne se af den kungl. propositionen.

När jag nu talar om denna paragraf, så betraktar jag den väsentligen ur lagteknisk synpunkt. Jag håller nämligen före, att den synpunkten i förevarande fall är af synnerlig betydelse, och att själfva syftemålet med lagen är för oss alla väsentligen detsamma. Hvad vi vilja, det är att förekomma, att jordbruket i Norrland lägges ned, att

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfd å
jordbruk i
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

den odlade jorden får växa igen. Man vill — som norrlandskommittén i sitt betänkande säga — icke tillåta en vanvård, som går därhän, att odlad jord så småningom återgår till naturtillståndet; att det kapital, som ligger i jordens egenskap att vara odlad, försvinner och dess afkastningsförmåga för framtiden minskas. Man vill förekomma en »kapitalminskning», åtminstone om den sker så att säga afsiktligt. Det har i Norrland — särskildt hos sågverksindustrien — framträdt vissa tendenser att lägga igen odlad mark till skogsmark. Det lönar sig nämligen ej alltid för trävaruindustrien att fullfölja jordbruket. Man har nu fruktat, att de öfriga lagar, som varit af norrlandskommittén föreslagna, skulle öka denna benägenhet, och man har som ett sista medel häremot behöft en vanhäfdslag och därför kommit fram med förslag därtill. En sådan lag kan nu skrivas på två väsentligen olika sätt. Det ena är det, som norrlandskommittén tillämpat. Där lagstiftas uteslutande för trävaruindustriens fastigheter; och stadgas höga, ovillkorliga böter för vanhäfd å dessa. Rum finnes icke att beakta förmildrande omständigheter eller för en pröfning, som nära anpassar sig efter förhållandena i det speciella fallet. Kungl. Maj:ts förslag går en annan väg: det lägger lagen på all jord, men ordnar saken i stället så, att ingen jordägare, som icke rättvisligen bör träffas af lagen, däraf, har någon olägenhet. Kungl. Maj:ts förslag börjar nämligen därmed att jordbrukskommissionen, efter mottagen anmälan om vanhäfd, skall först undersöka, huruvida det varit fattigdom eller annan laga orsak, som hindrat ägaren af jorden att hålla den i vederbörlig häfd. Föreligger sådan anledning, skall förfarandet mot ägaren inställas. Har kommissionen skridit vidare och vare sig öfverenskommelse eller domstols åläggande föreligger, men vanhäfdens dock icke blir afhjälpt, så har kommissionen äfven då att tillse, huruvida fattigdom eller annan laga orsak hindrat ägaren att sätta jorden i vederbörligt skick. I så fall får det ej procederas mot honom, han får ej fällas till böter. Och har det gått så långt, att han blifvit fälld till böter, men ej förmått erlägga dem, så få dessa böter ej förvandlas.

Med en så lagd lag vill det synas mig, som om man skulle träffa just hvad man vill, nämligen det uppsåtliga oskäligen nedläggandet af jordbruk, och med en sådan lag kan ingen, vare sig bonde eller sågverksägare, blifva lidande i annat fall än där han verkligen förtjänar det.

Jag anhåller nu att något närmare få angifva de i egentlig mening lagtekniska skäl, som tala emot en formulering enligt utskottets förslag. Till en början måste det i vissa fall möta åtskilliga svårigheter att afgöra, när en fastighet faller under lagen eller ej. Antag t. ex., att fastigheten äges af en enskild person, som ej bor därå. Den frågan uppstår då, huruvida han uppenbarligen besitter den i syfte att tillgodogöra sig skogsafkastningen eller ej, och den gränsen är gifvetvis flytande. Olägenheten häraf har man behjärtat, när det var fråga om arrendelagen. Norrlandskommittén hade lagt denna lag på samma slags jord, på hvilken utskottet nu lägger vanhäfdslagen, d. v. s. kommittén hade föreslagit, att arrendelagen skulle tillämpas endast å fastighet, som äges af bolag eller ekonomisk förening eller af skogsspekulant, som ej bor å densamma. Häremot anmärkes i Kungl. Maj:ts proposition, att det kan vara ovisst, om en fastighet af ägaren besittes hufvud-

sakligen för skogsafkastningens tillgodogörande, och att man därför bör medgifva undantag för sådana, som hafva den, icke i egenskap af skogsspekulanter utan som brukare. Därför fick Kungl. Maj:ts förslag en annan lydelse, som utskottet godkänt. Häremot har en reservant opponerat sig och yrkat, att äfven i detta fall norrlandskommitténs förslag skulle godkännas. Men utskottet invänder häremot, att det i rättssäkerhetens intresse och af praktiska hänsyn ansett sig böra tillstyrka, att det sätt, hvarpå i propositionen lagens räckvidd angifves, bibehålles. Här är alltså af lagtekniska skäl en väg beträdd, liknande den, som Kungl. Maj:t i sitt förslag till vanhäfdslag slagit in på. Man har gifvit lagförslaget en mera generell omfattning och sedan bestämt innehållet i öfrigt så, att det icke träffar den obemedlade jordbrukaren. Om olägenheterna af en i viss mån flytande gränsbestämning vore stora, när fråga var om arrendelagen, så blefve de enligt mitt förmenande ännu större med en dylik gränsbestämning i vanhäfdslagen. Detta därför, att här är det fråga om ett görande eller låtande, som lagen anser sig böra belägga med straff. Och särskildt då det gäller frågan om huruvida en gärning faller inom eller utom det straffbaras gräns, bör naturligtvis denna gräns vara skarpt uppdragen. Vidare anser jag mig böra anmärka, att det sätt, hvarå lagens räckvidd i utskottets förslag angifves, kan verka egendomligt. Om någon köper hemman i Norrland för att där idka jakt, så kan han lägga ned jordbruket på dessa hemman utan att träffas af lagens bestämmelser. Nu säger man, att dylikt icke behöfver befaras. Möjligt, men frågan kan komma upp, om åtgärder skola vidtagas mot en person, som äger hemman däruppe, och han invänder, att han har fastigheterna för jaktens skull och icke för skogsafverkning. I alla fall visar detta exempel svårigheterna med sväfvande gränser för lagen.

Tvifvelsmål angående lagens tillämpning kunna äfven uppkomma, om en vanvårdad fastighet övergår från en ägare till en annan. Om den säljes, låt mig säga från en skogsspekulant till en bonde som icke är skogsspekulant, så berör denna lag icke vidare fastigheten. Men hur skall det då gå, om den förre ägaren fått sig förelagdt att afhjälpa vanhäfd på fastigheten? Antingen kan den nye ägaren med jordbrukskommissionens begifvande ha åtagit sig att svara för fullgörandet af förra ägarens förpliktelser eller icke. Har han åtagit sig, skall han ock svara därför och böta om han underlåter det. Men kan han dömas till böter, då lagen icke längre är tillämplig på fastigheten? Det vet jag icke, och jag tror, att det blir svårt att svara därpå. Och tvärtom, om den nye ägaren icke åtagit sig att afhjälpa vanhäfd, kan det då vara rimligt, att den gamle ägaren dömes till böter för en åtgärd, som den nye får opåtaladt låta fortgå?

Det förefaller mig vidare motbjudande att skapa ett rättstillstånd, så beskaffadt, att hvad som är tillåtet och lagligt på en fastighet under i öfrigt likartade förhållanden varder olagligt och belagdt med straff på en angränsande. Om man nu vill bemöta mig med det argumentet, att vi ifrågasätta två arrendelagar, den allmänna och den norrländska, som skulle vara tillämpliga vid sidan af hvarandra på fastigheter inom samma landsort, så svarar jag, att den norrländska arrendelagen icke på annat sätt skiljer sig från den allmänna, än att

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfd å
jordbruk i
Norrland och
Dalarna.
(Forts.)*

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfd å
jordbruk i
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

den är strängare mot jordägaren och ger arrendatorn större förmåner. Att denna lag tillämpas på viss jord betyder således icke annat eller mera än att arrendatorn där sitter på förmånligare villkor, såsom ett bättre arrendekontrakt kan skänka i jämförelse med hvad förhållandet är med ett annat arrendekontrakt.

Slutligen vill jag erinra, att till grund för lagen ju ligger en sträfvan att förekomma den nationalekonomiska skada, som uppstår däraf att ett jordbruk lägges ned och odlad jord återgår till naturtillståndet. Denna principiella utgångspunkt talar naturligtvis för att lagen tillämpas på den ena fastigheten i Norrland såväl som på den andra.

Den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen erbjuder enligt förmenande en lösning af problemet, som undanröjer de svårigheter och oegentligheter, om hvilka jag nu talat, och möjliggör en tillämpning af lagen, som närmare ansluter sig till hvad som i de konkreta fallen kan vara skäligt och billigt efter jordbrukskommissionens pröfning.

Det finnes ännu några synpunkter, som borde i detta sammanhang beröras, men det säges mig nu, att lagen redan fallit i Första Kammaren, och jag vill då icke vidare uppehålla kammaren.

Jag skall därför afbryta här och förbigå hvad jag vidare ämnat säga.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! För åtskilliga år sedan fästes Riksdagens uppmärksamhet därpå, att bolagens fastighetsförvärf i Norrland i oroväckande grad tilltagit, och sent omsider beslöt också Riksdagen att för sin del tillstyrka förbud för bolagen att vidare förvärfva jord. Då man vet, att bolagen för hvarje år som går förvärfva en areal motsvarande Blekinge yttinnehåll, måste man anse, att det varit väl, om ett sådant förbud tidigare kommit till stånd. I stort sedt städfjades emellertid då bolagens fastighetsförvärf, och sedan detta skett, hade man att tillse, om icke äfven andra lagstiftningsåtgärder vore behöfliga i syfte att vidmakthålla jordbruket å de hemman, som kommit i bolagens händer. Det ansågs, och detta med rätta, för en stor nationalekonomisk förlust, att de jordbruk, som kommit till stånd på dessa hemman, råkade i förfall, och man hade en viss rättighet att begära, att dessa jordbruk skulle bibehållas, enär man visste, att hvarje hemman i öfre Norrland tillskiftats stora vidder skog, för att de skulle kunna hålla jordbruket vid makt. Af denna anledning fann man det icke alls vara orätt att i detta fall ingripa, och frågan var då, i huru vidsträckt grad man skulle ingripa. Att ingripa mot bolagen ansågs icke vara annat än riktigt, och i detta hänseende förslogs den arrendelag, af hvilken vi nu måhända kunna vänta något resultat. Men man resonerade också så, att om en något skärpt arrendelag komme till stånd, skulle det lätt kunna inträffa, att bolagen underlåte att utarrendera sin jord och brukade den själfva, och då fänns ingen bestämmelse, som kunde hindra dem att nedlägga jordbruket. Af denna anledning framkom äfven förslaget om denna vanhäfdslag, som skulle vara ett supplement till arrendelagen, och jag tror, att ett sådant supplement var mycket väl behöfligt. Det hade äfven satts i fråga, att denna vanhäfdslag skulle utsträckas att omfatta

äfven annan jord inom Norrland, men detta är, enligt mitt förmenande, att gå för långt, att sträcka statens förmynderskap längre än nöden kräfver. Ty samma skäl, som då talade för att utsträcka lagen till öfriga hemman i Norrland, samma skäl tala äfven för att utsträcka en dylik lags verkningar att gälla äfven öfriga Sverige och äfven öfriga näringar inom landet. Ett sådant förmynderskap är, det tror jag man måste medgifva, föga lämpligt.

Nu finnas också särskilda skäl, hvarför man i detta fall bör stanna vid bolagens och särskildt skogsspekulanternas hemman. Det är nämligen så, såsom också herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anfört, att, där jorden äges och brukas i jordbrukssyfte och ägaren eller brukaren af densamma har sin hufvudsakliga bärgning, det icke torde vara hvarken af behovet påkalladt eller i stort sedt ägnadt att främja en bättre skötsel, att denna lag utsträcker att omfatta äfven dylik jord. Helt annorlunda förhåller det sig emellertid med bolag eller enskilda personer, som innehafva fastigheter endast för skogens skull. Af dem kan man icke begära, att de skola visa något särskildt intresse för jordbruket, och därför har man tänkt, att dessa lagbestämmelser skulle komma till stånd. Utskottet har i detta fall icke tvekat att afvika från regeringens ställning och inskränkt lagen att gälla endast bolag och skogsspekulanter. Jag medgifver mycket gärna, att svårigheter i lagtekniskt hänseende kunna uppkomma, ehuru jag icke tror, att de äro så svåra, som från statsrådsbänken nyss påståtts, utan anser, att de, åtminstone i de flesta fall, på ett nöjaktigt sätt kunna lösas.

Härmed har jag allenast velat angifva, hvarför utskottet ställt sig på den bog det gjort och icke antagit Kungl. Maj:ts förslag. Att här ingå i några närmare detaljer till bemötande af de nyss gjorda invändningarna anser jag icke behöfligt, då lagen redan fallit i Första Kammaren och några lagbestämmelser härutinnan sålunda icke för närvarande kunna komma till stånd. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall också be att få yrka bifall till utskottets förslag. Det är mycket vanskligt att få denna lagstiftning till stånd, när bolagsintressenterna i hög grad motsätta sig densamma och juristerna plocka sönder den samt alla möjliga svårigheter möta, såväl formella som i all synnerhet ur intressesynpunkt. Man kan därför mycket väl förstå, att frågan fallit i Första Kammaren. Jag vill bara säga, att denna häfdelag är en af hörnpunkterna för hela den lagstiftning, som ifrågasatts och af Riksdagen begärts i anledning af bolagens hemmansförvärf. Den s. k. förbudslagen afsåg att hindra bolagen från att vidare förvärfva jord. Vill man emellertid göra någonting äfven gentemot de hemman, som bolagen redan förvärfvat, måste man också verkligen inlåta sig därpå. Denna kammare har ju redan antagit en arrendelag, men för att densamma skall blifva effektiv och för att jordbruket skall kunna uppehållas. är det nödvändigt att också en vanhäfdslag kommer till stånd.

Jag skall icke uppehålla kammaren med att närmare redogöra för skälen. Jag vill bara säga, att norrlandskommittén, som fått i upp-

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfd å
jordbruk i
Norrland och
Dularne.
(Forts.)*

Förslag till lag angående föregående kommande af vanhäfd å jordbruk i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

drag att göra en utredning, genom sin utredning på ett alldeles öfvervändigande sätt visat, att bolagens och skogsspekulanternas hemman vanvårdas, och detta af det naturliga skälet, att arrendatorerna icke ha och icke få tillfälle att ha det intresse att ägna sig åt jordbruket, som bönderna själfva. Det är bedröfligt att se vid samma byar välmående bondehemman och bredvid dessa bolagshemman, ofta med tillspikade fönster på byggnaderna och med mossbelupna åkrar och ängar, hvilka gårdar annars skulle kunna vara hem för en befolkning, som nu i stället emigrerar till Amerika. Det måste anses vara ett stort missförhållande, att personer, som icke äro jordbrukare, på detta sätt få lägga under sig odlad jord och gamla bondehemman utan att sedan ägna jorden erforderlig vård.

Detta är själfva saken. Nu har visserligen denna arrendelag fallit i Första Kammaren, men den behöfver icke därför hafva fallit för evigt. Det kommer väl andra, bättre tider; man får ju icke misströsta om något, och blir icke detta gjordt i dag, så blir det i morgon. Jag åtminstone är alldeles säker på att det kommer att gå framåt med denna sak.

Jag ber vidare att få nämna några ord om de skäl, som herr justitieministern anförde, de rent lagtekniska skälen. Jag skulle önska, att jag hade fått rikta dem till herr justitieministern själf, men han tyckes icke numera vara närvarande. Han har framhållit, att bestämmelserna om hvilka personer som skulle drabbas af lagen äro enligt utskottets förslag så sväfvande affattade, att lagen blefve äfventyrlig. Annorlunda vore det med arrendelagen, där Kungl. Maj:t föreslagit och denna kammare antagit bestämmelser, som förmenas bättre tillgodose rättssäkerheten. Ja, det gällde i arrendelagen två saker: man skulle bestämma dels det jordområde, som arrendelagen skulle afse, och dels de personer, som skulle drabbas af dess bestämmelser. I båda dessa afseenden ansåg Kungl. Maj:t, att man icke kunde omedelbart upptaga norrlandskommitténs förslag utan måste gå dit på en omväg.

Men i häfdelagen har Kungl. Maj:t just i afseende på jordbrukets omfattning använt detta sväfvande uttryck, som icke ansågs duga i arrendelagen, nämligen att lagen skall afse sådana fastigheter, å hvilka »själfständigt jordbruk» kan idkas. Då detta uttryck står kvar i Kungl. Maj:ts förslag till häfdelag, hvarför skall icke då äfven det andra uttrycket i kommitténs förslag, nämligen att lagen skall afse bolag och sådan »enskild person, som ej å fastigheten har sitt bo och hemvist samt uppenbarligen besitter den hufvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsafkastningen», kunna duga i häfdelagen, lika väl som det sväfvande uttrycket »själfständigt jordbruk»?

Jo, det duger just lika bra, och detta af samma skäl. Ty det är, som herr justitieministern anförde, en mycket stor skillnad mellan dessa båda lagar, och i förevarande afseende är skillnaden till förmån för häfdelagen. Häfdelagen afser icke att vara en rättsnorm, efter hvilken två enskilda personer skola uppgöra sina kontraktsförhållanden, utan den skall endast ingripa i ett speciellt fall, då det allmänna anser detta nödigt. Tillsynen öfver lagens efterlefnad uppdrages åt en kommission, och om denna vill ingripa, så kan den göra det med allra

största försiktighet. I arrendelagen har Kungl. Maj:t dessutom sökt komma till samma resultat som kommittén, men på den omvägen att Kungl. Maj:t lagt pröfningen hos Konungens befallningshafvande. Konungens befallningshafvande skulle pröfva, om en person besatt egendomen för att tillgodogöra sig skogens afkastning. Där är det en myndighet, som fått afgörandet i sin hand. Men en kommission är ock en myndighet och den behöfver endast ingripa af egen drift i vissa fall, då den anser det behöfligt. Den kommer sålunda naturligtvis till att börja med att experimentera på bolagen, och då uppstår ingen tvekan. Vill den rikta sig mot enskilda spekulanter, lär den icke vända sig till andra fall än dem, där det är alldeles tydligt, att lagen är tillämplig. Och skulle det vid något enstaka fall verkligen råda tvekan, så får i detta afseende liksom i fråga om andra lagar domstol döma. Jag finner sålunda, att utskottets formulering i fråga om personerna är byggd på samma grundsats, enligt hvilken Kungl. Maj:t ansett, att i häfdelagen till skillnad från arrendelagen skall användas uttrycket själfständigt jordbruk.

— På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Utskottets förslag godkändes.

2—12 §§ slutstadgandet samt rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i *punkten 1:o* förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Lagutskottets utlåtande n:o 62, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 20 § 1 mom. och 22 § af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896, dels ock två med föranledande af denna proposition väckta motioner, föredrogs härupå.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Jag ber att få föreslå, att kammaren ville besluta, att på föredragningslistan för morgondagens plenum af två gånger bordlagda ärenden skall först uppföras stats-

Förslag till lag angående förekommande af vanhäjä å jordbruk i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

*Förslag
till lag an-
gående före-
kommande af
vanhäfva ä
jordbruk i
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

utskottets utlåtande n:o 125 angående ordinarie postbetjäntes aflöningsförhållanden, pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän samt fastställande af utgiftsstat för postverket m. m., därefter statsutskottets utlåtande n:o 11 angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, därefter statsutskottets utlåtande n:o 128, därefter statsutskottets utlåtande n:o 129, därefter statsutskottets utlåtande n:o 130, därefter statsutskottets utlåtande n:o 131, därefter statsutskottets utlåtande n:o 132, därefter statsutskottets utlåtande n:o 133 och slutligen statsutskottets utlåtande n:o 127, samt att därefter öfriga ärenden skola uppföras i den ordning, hvori de förekomma på föredragningslistan för i dag.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 10.

Anmälles och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förflyttning af flottans station i Stockholm till Elfvik å Lidingön, och

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i det med staden Hälsingborg träffade aftal i fråga om Skånska husarregementets förläggning.

§ 11.

Vidare anmälles och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 34, angående ändringar i och tillägg till förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket,

n:o 35, angående användande af skogsvårdsafgifter till inköp af allmänningeskogar,

n:o 36, rörande lag angående stadsplan och tomtindelning m. m.,

n:o 37, angående åtgärder, afseende att vid platser på landet med sammanträngd befolkning ordna förhållandena med afseende å redan befintlig eller för samhällets utvidgning erforderlig tomtmark,

n:o 38, i fråga om ändring af lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,

n:o 39, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tullen å brännvin och sprit samt vin,

n:o 40, angående upphörande af rätt för tullverket att för införd vara utkräva ytterligare tull, sedan varan till importören utlämnats,

n:o 41, angående ändring af §§ 5 och 6 i tulltaxeunderrättelserna,

n:o 42, angående ändrad lydelse af 1, 2 och 3 §§ i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,

n:o 43, angående upphäfvande af vissa bestämmelser angående ränta,

- n:o 44, angående framläggande af förslag till lag om s. k. emissionsbanker,
n:o 45, rörande ny förordning angående beviljning af fast egendom samt af inkomst,
n:o 46, angående kreditivsummorna, och
n:o 47, angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 11 af fjärde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *J. R. Kjellén* under den 22 maj, och
herr *L. W. S. Lothigius* under 3 dagar från och med den 22 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,28 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.